

Norra Stadsbergets naturreservat

DEL 1 Reservatsbeslut och skötselplan

Antagen av Kommunfullmäktige XX 2013

Innehåll

RESERVATSBESLUT	3
Inledning	3
Kommunens beslut	3
Uppgifter om naturreservatet	4
Beslutscharta Norra Stadsbergets naturreservat.....	5
Naturreservatets gränser	5
Naturreservatets syften.....	6
Skälen för beslutet.....	6
Beskrivning av prioriterade bevarandevärden.....	6
Bakgrund till beslutet	7
Reservatsföreskrifter	9
Ärendets beredning.....	11
 SKÖTSELPLAN	 12
Beskrivningsdel.....	12
Topografi och landskapsbild	12
Vattenförhållanden	12
Historisk markanvändning	13
Områdets bevarandevärden	14
Nuvarande markanvändning	16
Exempel på utvecklingsförslag	20
Plandel	23
Utmärkning av gränser	23
Säkerhetsrisker	23
Naturolyckor och andra oförutsedda händelser.....	23
Skötselåtgärder i närheten av teleanläggningar/ledningar.....	24
Tillgänglighet till naturreservatet för personer med funktionshinder	24
Förvaltning och tillsyn	24
Indelning i skötselområden med bevarandemål och åtgärder	24
Övergripande mål	25
Skötselområde 1 Anläggningar för friluftsliv.....	26
Skötselområde 2 Kultur- och fornlämningar	26
Skötselområde 3 Olika naturtyper	27
Skötselområde 4 Friluftsmuseet, Bure och utvecklingsområden	31
Skötselområde 5 Parkeringar och vägar	32
Sammanfattning och prioritering av åtgärder.....	37
Källförteckning.....	39

Bilagor till reservatsbeslut och skötselplan

1. Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget, Västernorrlands län 2011, rapport 2011:1
2. Artlista Norra Stadsberget
3. Tillstånd för aktiviteter/åtgärder/verksamheter inom Norra Stadsbergets naturreservat

DEL 2 Norra Stadsberget – från istid till nutid

Fördjupad beskrivning av historik, värden och attraktioner

RESERVATSBESLUT

Inledning

Norra Stadsberget är ett välbesökt område som ligger på kommunal mark och som har höga natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det är ett tätortsnära grönområde som erbjuder skogspromenader, motionsspår, friluftsmuseum med olika verksamheter och aktiviteter, serveringar och vandrarhem. Den breda inriktningen på verksamheterna på berget har gjort att inga grupper eller åldrar stängs ute. Området är omtyckt för att det är ett lättillgängligt och sammanhängande skogsområde med spännande och varierande flora. Det finns en variationsrikedom av olika värden som skogskänsla, öppna landskap, utsiktspunkter, aktiviteter och service. Den naturpedagogiska verksamhet som förekommer inom områdets skogsmiljöer ger en möjlighet till känsla av orördhet samt upplevelse av naturens artrikedom.

Norra Stadsberget är idag nästan helt omgivet av bebyggelse och utgör därför en ”grön lunga” i staden. Friluftsmuseet fungerar som nav i området och härifrån slingrar ett nät av stigar ut genom skogen och vidare till angränsande grön- och bostadsområden. De angränsande områdena är också viktiga för naturreservatets funktion då de binder samman Norra Stadsberget och kringliggande grönområden. Dessa områden är av stor betydelse för den biologiska mångfalden och utgör dessutom naturliga entréer för reservatets besökare.

Närheten till staden gör att området behöver skyddas i två avseenden. Dels för att behålla tillgängligheten till naturen och den tätortsnära rekreationen, dels att förhindra att områdets olika värden utifrån kultur, natur och rekreation minskar på grund av exploatering.

Kommunens beslut

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) beslutar kommunfullmäktige att förklara Norra Stadsberget, del av fastigheten Normalm 1:1, Gustav Adolf församling, Sundsvalls kommun som naturreservat. Reservatet omfattar ett 140 ha stort område. Reservatets gränser framgår av beslutskartan på sidan 5 och genom de gränser som slutligen märks ut i fält. Reservatets namn ska vara Norra Stadsbergets naturreservat.

För att trygga ändamålet med naturreservatet förordnar kommunfullmäktige med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 och 22 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att de föreskrifter samt skötsel- och förvaltningsbestämmelser som framgår av detta beslut ska gälla för naturreservatet.

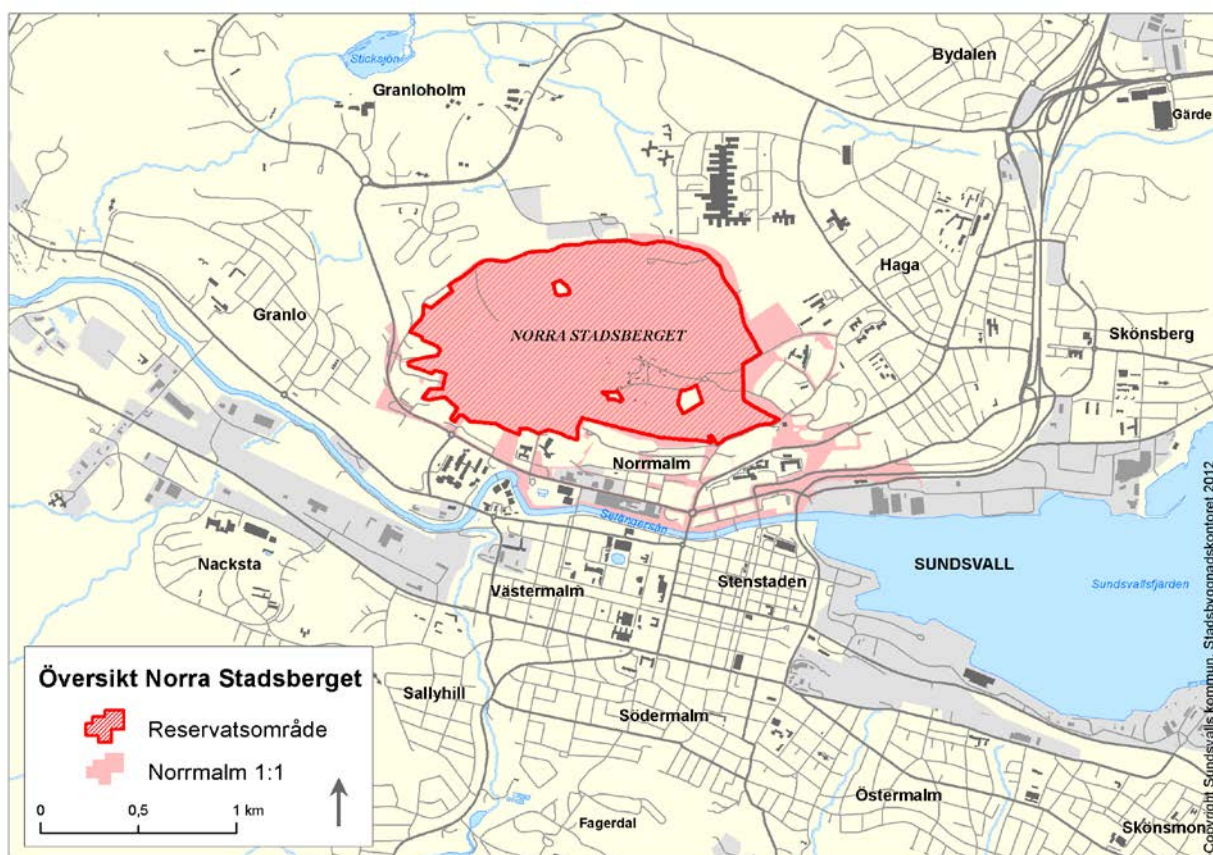
Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken gäller från det datum som anges i länets författningssamling även om de överklagas.

I enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ansvarar Sundsvalls kommun för förvaltning av reservatet.

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. beslutar kommunfullmäktige att fastställa bifogad skötselplan.

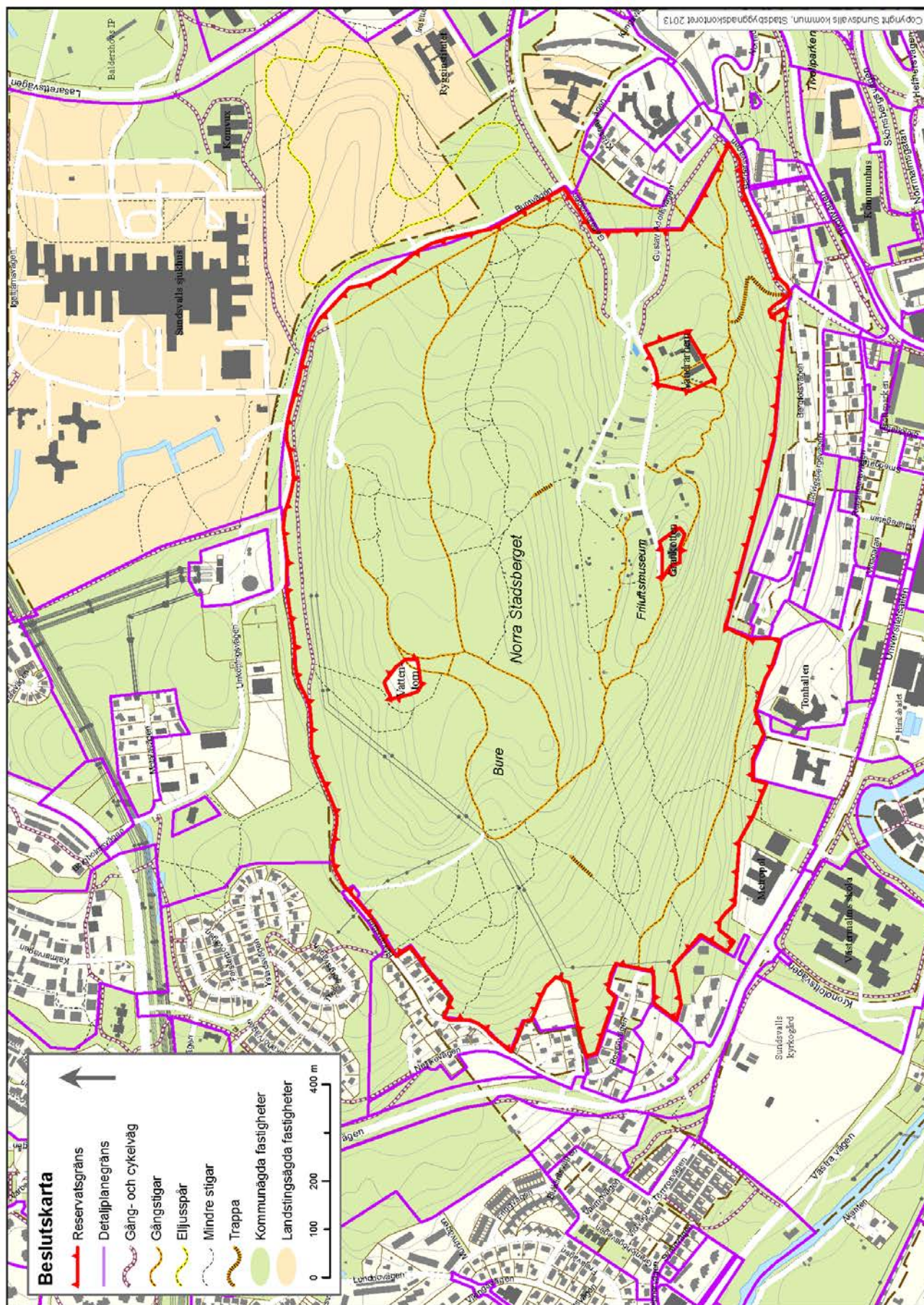
Uppgifter om naturreservatet

Namn	Norra Stadsbergets naturreservat
Kommun	Sundsvalls kommun
Län	Västernorrland
Läge	Ca 500 m norr om stadens centrum
Fastighet	Del av Norrmalm 1:1
Socken	Gustav Adolfs församling
Kartblad	Ekonomisk karta, Sundsvall 17H:45 Topografisk karta, Sundsvall 17H:SO
Markägare	Sundsvalls kommun
Förvaltare	Sundsvalls kommun
Objektnummer	2202 XXX
Area	ca 140 ha
	Friluftsmuseet 13,3 ha
	Bure 1,3 ha
Naturtyper	Sydväxtberg 22,2 ha
	Hällmarkstallskog 27,8 ha
	Tallskog 28,0 ha
	Granskog 15,9 ha
	Barrblandskog 21,3 ha
	Lövskog 7,5 ha
	Ängsmark 2,7 ha

Karta 1. Områdets läge. Området ligger strax norr om Sundsvalls stadskärna.

Beslutskarta Norra Stadsbergets naturreservat

Karta 2. Beslutskarta Norra Stadsbergets naturreservat

Naturreservatets gränser

Naturreservatet är en del av fastigheten Norrmalm 1:1. Gränsen följer naturliga avgränsningar som vägar och gång- och cykelvägar samt detaljplanegränser.

Inom naturreservatets gränser finns tre fastigheter som är undantagna från reservatsbestämmelserna, Norrmalm 1:25, 1:26 och 2:26, vilket framgår av karta 2 på sidan 5.

Naturreservatets syften

Det övergripande syftet med naturreservatet är att säkerställa att alla intressen i området kan samexistera och samverka, samtidigt som områdets värden bevaras.

Naturreservatets specifika syften är att skydda, utveckla och bevara:

- ett lättillgängligt friluftsliv i tätortsnära natur där besökare ska kunna tillgodogöra sig upplevelsevärden relaterade till naturlig skog och kulturmiljöer,
- en landskapstyp med viktiga naturgeografiska värden som bär spår från den senaste istiden och efterföljande landhöjningen ur havet,
- en bra miljö för djur- och växtlivet i de naturtyper som finns i området för att gynna biologisk mångfald, bland annat genom att äldre tallar och lövträd prioriteras,
- friluftsmuseet som funktion och de kulturhistoriska värden som finns knutna till friluftsmuseets byggnader, liksom övriga kulturhistoriska lämningar inom hela naturreservatets område.

Besöksnäringen har förutsättningar och möjlighet att utvecklas inom ramarna för syftena ovan.

Skälen för beslutet

Beskrivning av prioriterade bevarandevärden

Friluftsliv och rekreation

Norra Stadsberget är ett populärt utflyktsmål bland stadens invånare. Ett nät av gångstigar slingrar sig över berget och på flera ställen erbjuds en fin utsikt över stad och omgivande landskap. Satsningar på friluftslivet har gjorts framförallt de senaste åren då gångstigar har förbättrats. Sundsvalls kommun fick år 2005 lokala naturvårdspengar (s.k. LONA-bidrag) för att göra förbättringsåtgärder för friluftslivet.

Stigarna, som följer bergets naturliga former, ger besökaren en varierande vandring genom olika typer av skog och mark. Berget används också av skolor för sin naturpedagogiska verksamhet där bland annat Friluftsmuseet och sydväxtberget med sitt intressanta växt- och djurliv besöks. Många plockar bär och svamp i området. Norra Stadsberget är även ett viktigt område för orienteringsaktiviteter.

Naturgeografiska värden

I de strandvallar som finns på de nordvästra och nordöstra sidorna på berget kan man studera spår efter landhöjningen från den senaste istiden. Även den branta sluttningen i söder är speciell i sitt slag. Den bildades vid en förkastningsrörelse för mellan 600 till 1 800 miljoner år sedan och har sedan formats genom glacial erosion och efterföljande landhöjning. Erosionsprocesser som frostsprängning pågår där än idag.

Naturvärden

Sydväxtberget är den mest karaktäristiska och skyddsvärda naturtypen inom området. För många arter är den varmare miljön i den branta sydsluttningen mycket gynnsam. Här växer ädellövträd som ek, alm, ask, lind och lönn. På en torräng finns en unik sammansättning av slåtterängsväxter, bland annat växer den rödlistade backrutan här. Det finns flera andra skogstyper runt om på berget. Tall är det dominerande trädslaget i området. Den hållmark som finns på berget har många gamla tallar och tecken på brandpåverkan (så kallat brandljud). Även grandominerade skogar av naturskogskaraktär finns i rasbranter och sänkor.

Friluftsmuseet och kulturhistoriska värden

Friluftsmuseets byggnader är i de flesta fall flyttade till platsen för sin representativitets skull från Sundsvalls stad och olika platser i Medelpad. Kyrkladan från Haverö, som är en av Sveriges äldsta träbyggnader, har med hjälp av dendrokronologi (datering med hjälp av årsringar i träet) daterats till byggnadsåret 1311. Den har bevarats pietetsfullt genom århundradena för att den enligt traditionen anses vara den första gudstjänstlokalen i Haverö. Den flyttades till Fornhemmet på grund av sin unika egenskap. Friluftsmuseet "Fornhemmet" skapades av *Medelpads fornminnesförening* 1906 – med Artur Hazelius' Skansen som förebild. I bilaga 1, *Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget*, finns en lista över alla byggnader inom Friluftsmuseet.

Förutom höga naturvärden har området kulturhistoriskt sett intressanta värden. Sedan tidigare finns i Riksantikvarieämbetets register 22 kända lämningar inom naturreservatets område, varav sju är klassade som fasta fornlämningar. Vid en inventering 2011 påträffades ytterligare 25 lämningar varav 12 bedöms vara fasta fornlämningar. En av dessa är ett grav- och boplatsoområde med rösegravar och stensättningar från brons- eller äldre järnålder. Övriga lämningar är från historisk tid. Utförlig förteckning av kända lämningar finns i bilaga 1, *Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget*.

Området har ett stort besöksvärde för Sundsvallsbor och turister med sina många arrangemang och aktiviteter. Näringslivet på berget präglas av besöksnäringen, som vandrarhemmet, restaurang Grankotten, hantverk och caféer.

Bakgrund till beslutet

Ett av målen i den gällande översiktsplanen för Sundsvalls kommun (ÖP 2005) är att stärka stadens attraktivitet och identitet genom att främja god folkhälsa och hög livskvalitet. Detta innebär bland annat att närheten till naturen ska tas till vara samt att utveckla och stärka kultur- och friluftsutbudet i hela kommunen. Kommunen ska arbeta med att säkerställa värdefulla natur- och friluftsområden som naturreservat enligt miljöbalken.

Översiktsplanen föreslår att Norra Stadsberget blir ett kommunalt naturreservat. Området är värdefullt och skyddsvärt utifrån allmänna intressen som friluftsliv, rekreation, naturvård och kulturhistoria. Ambitionen med att bilda naturreservatet och ta fram en gemensam skötselplan är bland annat att dessa tre huvudintressen ska kunna samverka och utvecklas. Hänsyn ska tas till att de olika delområdena på Norra Stadsberget har specifika behov.

I mars 2009 beslutade kommunstyrelsen att ge stadsbyggnadskontoret och miljökontoret i uppdrag att utarbeta ett förslag till kommunalt naturreservat på Norra Stadsberget. I uppdraget ingick även

- att konsekvenserna för förslaget ska redovisas för kommunstyrelsen
- att Agenda Kulturarv ska beaktas i arbetet
- att särskilt beakta eventuella konsekvenser för näringslivet samt för framtida insatser för utveckling av området, t.ex. som besöksmål, samt
- att uppdraget ska föras i dialog/samråd med näringsliv och ideella organisationer i området samt med kultur- och fritidsförvaltningen.

I beslutet anges att syftet med att skapa ett naturreservat är att säkerställa att alla intressen i området kan samexistera och samverka, samtidigt som områdets värden säkerställs.

Förslaget till reservatsbeslut stämmer väl överens med flera viktiga politiska dokument:

- Sundsvalls Agenda 21 från 1997: *Sundsvalls rika natur ska skyddas. Mångfalden bland landskapets växter och djur ska bevaras. Vår stad och våra bostadsområden ska präglas av grönska, parker och planteringar.*
- Grön plan för Sundsvalls tätortsområde från 2003: *Norra Berget tillhör de områden i centrala Sundsvall som har de största natur och rekreationsvärdena. Området är dessutom högintressant ur kulturmiljösynpunkt. Lägg till områdets centrala läge och lättillgänglighet och det kan lätt förstås att här har vi ett område med mycket högt skyddsvärde. Norra Berget bör lyftas fram och ges någon form av skydd. Detta kan lämpligen göras i samband med fysisk planering.*
- Sundsvalls stadsvision från 2007 med ett av sina mål: *Bred ett nät av grönska över staden.*
- Agenda kulturarv från 2008: *Kommunens arbete med att bevara och utveckla kulturarvet ska präglas av långsiktighet och hög kvalitet.*
- Sundsvalls mål- och resursplan 2009, uppdrag 20 (beslut Kommunfullmäktige 101025): *Utveckla Norra berget (Rapport 2009-10-22, Kultur & Fritid).*
- Sundsvalls mål- och resursplan 2012 med plan för 2013, 2014
Övergripande processmål Fritid och kultur: Sundsvalls kommun blev 2010 utsedd till årets friluftskommun, 2011 kom kommunen på en tredje plats. Det här är resultatet av ett långsiktigt och målinriktat arbete. En utnämning som stärker vårt varumärke och manar till fortsatta satsningar för att befästa den positionen.
- Sundsvalls mål- och resursplan 2012 med plan för 2013, 2014

Uppdrag 3 (Fritid- och kulturprocessen) *Norra Berget, Svartviks Industriminne och Gudmundstjärn är prioriterade kulturmiljöer i kommunen. För Norra Bergets del finns en pågående utredning med många goda förslag, till exempel naturreservat och ett Naturum som kan förverkligas steg för steg, allt i syfte att en gång för alla infria ambitionerna att skapa en stadspark i området.*

- Sundsvalls mål- och resursplan 2012 med plan för 2013, 2014
Uppdrag 17 Sammanhängande grönområden/biologisk mångfald (Samhällsbyggnadsprocessen). *Sammanhängande grönområden har en viktig funktion för skyddandet av biotoper och skapandet av biologisk mångfald. Exploateringar som skär igenom sådana naturområden ska underställas särskilt hård prövning. Kommunen ska även planera för att återskapa biotoper och grönområden.*
- Sundsvalls mål- och resursplan 2013-2014 med plan för 2015-2016
Sveriges bästa friluftskommun (Fritid och kulturprocessen): *2010 blev Sundsvall Sveriges bästa friluftskommun. Dit ska vi nå igen genom ett målmedvetet arbete och samverkan med föreningslivet. Stora möjligheter till friluftsliv skapar både bättre välmående för medborgarna, men gör också Sundsvall till en attraktivare stad.*

Det finns även flera nationella miljömål och folkhälsomål som stämmer väl överens med förslaget. De huvudsakliga miljömålen som berörs är God bebyggd miljö, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. Samtliga mål har som delmål att gynna biologisk mångfald. Sedan december 2012 finns det även tio nationella mål för friluftslivet, vilka alla stämmer väl överens med förslaget.

Naturvårdsobjekt

Länsstyrelsen har registrerat Norra Stadsberget som regionalt naturvårdsobjekt (nummer 81064). Naturvårdsobjektet ingår i naturreservatet.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kapitlet 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver Sundsvalls kommun följande.

Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

1 § Det är inte tillåtet att utan ansvarig förvaltares¹ tillstånd vidta följande åtgärder inom reservatet:

- A1. uppföra byggnad eller annan anläggning.
- A2. anlägga väg eller stig.
- A3. anlägga luft- eller markledning, stängsel eller hägnad.
- A4. anordna upplag eller göra utfyllnader inom mark och vattenområden.
- A5. borra, gräva eller schakta, utfylla, tippa, dika eller dämna.
- A6. kalka, gödsla eller använda kemiska bekämpningsmedel i mark eller

¹ Sundsvalls kommun är huvudman och ansvarig för reservatet samt utser förvaltare för de olika delarna i reservatet. Detta beskrivs närmare i Skötselplanen, under avsnittet *Förvaltning och tillsyn* på sidan 24.

vatten.

A7. avverka, röja eller på annat sätt göra åverkan på levande eller döda träd och buskar eller annan växtlighet.

A8. inplantera för området främmande växt- eller djurarter.

Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla visst intrång

2 § Markägare och innehavare av särskild rätt är skyldiga att tåla följande åtgärder för att tillgodose ändamålet med reservatet:

B1. upphuggning och utmärkning av reservatet.

B2. uppsättning av informationstavlor.

B3. anläggning och underhåll av leder.

B4. uppförande och underhåll av rastplatser.

B5. årlig slåtter av ängsmark i sydvästberget.

B6. skötsel av skogsmarken genom gallring, röjning, slåtter, betesdrift, avspärning eller andra naturvårdsåtgärder.

B7. undersökning av djur- och växtarter samt av mark och vattenförhållanden.

B8. att forn- och kulturlämningar hålls fria från vegetation.

Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet

3 § Det är inte tillåtet att utan ansvarig förvaltares² tillstånd vidta följande åtgärder inom reservatet:

C1. framföra motordrivet fordon, annat än på Gustav Adolfsvägen samt angränsande parkeringar.

C2. fälla, bryta kvistar, ta näver eller på annat sätt skada eller döda stående träd och buskar.

C3. insamla mossor, svampar (utöver matsvamp för hemmabruk), lavar, hasselnötter och död ved

C4. genom grävning eller på annat sätt skada mark och block.

C5. uppsätta tavla, plakat, affisch, skylt, snitsling av bana, fågelholk, matnings- eller andra anordningar samt göra inskrift.

C6. göra upp eld annat än på särskilt angivna platser.

C7. vidta åtgärder eller aktiviteter som kan verka störande på djur- och växtlivet eller ger markskador.

C8. utföra vetenskapliga undersökningar som innebär åverkan inom reservatet.

C9. anordna organiserade arrangemang, evenemang eller tävlingar inom Friluftsmuseets område (skötselområde 4).

C 10. anordna organiserade arrangemang, evenemang eller tävlingar med fler än 100 personer i området runt Friluftsmuseet (skötselområde 3).

C11. rasta hundar som inte är kopplade (gäller året runt).

4 § Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för förvaltaren att utföra de åtgärder som anges ovan under B och som specificeras i skötselplanen.

² Sundsvalls kommun är huvudman och ansvarig för reservatet samt utser förvaltare för de olika delarna i reservatet. Detta beskrivs närmare i Skötselplanen, under avsnittet *Förvaltning och tillsyn* på sidan 24.

Ärendets beredning

Arbetet började våren 2010 med miljökontoret som projektledare. Representanter från miljökontoret, stadsbyggnadskontoret, kultur- och fritidsförvaltningen och Ideella föreningen Norra Berget har varit med i en arbetsgrupp. Det bildades även en referensgrupp med representanter för restaurang Grankotten, Gaffelbyn - Sundsvalls Vandrarhem, förvaltningen för arbetsmarknad, vuxenstöd och integration (FAVI) och Turistbyrån. Diskussion har också förts med Landstingsstaben Fastighet. Förslaget till reservatsbeslut och skötselplan har tagits fram av arbetsgruppen.

I maj 2011 beslutade kommunfullmäktige att utreda möjligheten att etablera en förbindelse mellan Norra Stadsberget och Åkroken i form av en anlagd stig och trappa. Kommunfullmäktige beslutade också att frågan om en bergbana till Norra Stadsberget ska behandlas i ett senare skede när området och verksamheterna kring Universitetsallén och Åkroken hunnit längre i sin utveckling.

Förslaget till reservatsbeslut och skötselplan har varit ute på samråd under perioden 1 juni – 15 september 2012. Inkomna synpunkter har behandlats och diskuterats i arbetsgruppen.

SKÖTSELPLAN

Skötselplanen är ett komplement till beslutet om naturreservat och anger vilka åtgärder som behövs för att naturreservatets syften ska uppnås och bevaras. Skötselplanen består av en beskrivningsdel och en plandel. Beskrivningsdelen beskriver områdets bevarandevärden och historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning. Plandelen behandlar de olika skötselområdena och anger skötselåtgärder och mål för respektive område.

Sundsvalls kommun är huvudman och ansvarig för naturreservatet samt utser ansvarig förvaltare för de olika delarna i reservatet. Förvaltarna ansvarar för skötsel, underhåll av friluftsanläggningar och byggnader, mark och vegetation samt för praktisk tillsyn av informationstavlor, markeringar, parkeringar och vägar. Ansvaret har delats upp mellan stadsbyggnadskontoret och kultur- och fritidsförvaltningen för olika delar i reservatet. Detta beskrivs närmare i plandelen i avsnittet *Förvaltning och tillsyn* på s. 24. Ansvarig förvaltning ska likställas med ansvarig förvaltare enligt reservatsföreskrifterna på sidan 9.

Miljökontoret är tillsynsmyndighet och ansvarar för tillsynen när det gäller förvaltningarnas efterlevnad av reservatsbestämmelserna och ska även pröva eventuella avsteg från skötselplanen.

Skötselplanen kan fortlöpande revideras i samråd mellan ansvarig förvaltare (stadsbyggnadskontoret och/eller kultur- och fritidsförvaltningen) och tillsynsmyndigheten (miljökontoret) så länge revideringen bidrar till att syftena med reservatet upprätthålls.

Beskrivningsdel

I Del 2 *Norra Stadsberget – från istid till nutid* beskrivs bergets historia, värden och nuvarande verksamheter mer detaljerat.

Topografi och landskapsbild

Norra Stadsbergets högsta delar ligger 165 m över havet. Det är ett småkuperat berg med en brant sydsluttning ner mot staden. Berget bjuder på en fin utsikt över staden och Sundsvallsfjärden och delar av Alnön.

Vattenförhållanden

Norra Stadsberget är i vattenhänseende sparsamt besmyckat. De hydrologiska förhållandena på Norra Stadsberget består av mindre bäckar och fuktiga stråk. De dominerande hållmarkspartierna uppe på berget och granskogarna utmed sluttningarna innehåller främst små vattenhål med hög markfuktighet i sin närmsta omgivning. Berget utgör ett upprinningsområde för några små bäckar som får ett ökat flöde i omgivningarna nedanför reservatet. De är för små som livsmiljö för fisk men viktiga för den biologiska mångfalden både för växter och för djur. Den största bäcken, Iglatjärnsbäcken har sitt upprinningsområde från norra sidan av berget för att slutligen mynna ut i Sticksjön. En annan mindre bäck med upprinningsområde öster om Bureplatsen går genom reservatet till omgivningarna öster om reservatsgränsen. Där leds den sedan genom kulvertar för att rinna ut i Selångersån. Det finns ytterligare ett mindre vattendrag i de östra delarna som har ett kulturellt värde. I området mellan Gaffelbyvägen och Gustav Adolfsvägen finns t ex spår kvar från en hälsokälla. I sydvästbergets västra delar finns ett fuktigt stråk som går ner mot Metropolen.

Mitt på berget i svackan där friluftsmuseet är beläget fanns tidigare ett sankmarksområde. Där har man utfört markavvattningsarbeten och fyllt igen området med fyllnadsmassor. Från området leder en bäck genom ett dike mot en anlagd damm längre ner mot öster. Dammen hyser tidvis tama andfåglar och är troligen för näringsrik för groddjur. Bäckens är en viktig del av reservatsområdet, den skapar atmosfär och är viktig för djurlivet. Förhöjda blyhalter i sedimenten indikerar att bäcksedimenten behöver saneras (detta beskrivs mer i avsnittet om Skytteverksamheten).

Det finns även rester av en igenfylld tjärn inom vandrarhemmets område, som numer är en leklokal för groddjur som mindre vattensalamander.

Historisk markanvändning

Norra Stadsberget har brukats av människor för olika ändamål ända sedan det först stack upp som ett skär ur havet. De tidigaste tecknen av mänsklig aktivitet är gravplatser i stenrösen från bronsåldern (1 800 – 500 f. Kr.). Andra tidiga tecken är äldre tiders samers läger för jakt och fiske.

Skogshistoria

Den produktiva skogens ålder tyder på att någon form av skogsbruk har pågått under lång tid, medan det i branter och andra otillgängliga miljöer är fortfarande mindre påverkat av människan.

Marken och skogen har främst brukats naturkulturellt längre tillbaka i tiden. Närboende till området har bland annat använt skogen för att täcka husbehovet för eldning och samlat ved i området.

Från början var det småskaligt skogsbruk som förekom i form av plockhuggning. Under senare del i det modernare skogsbruket har åtgärder vidtagits med jämna tidsintervall. Från 1900-talets början har mindre avverkningar utförts och skogen har gallrats i omgångar. 2007 utfördes en avverkning i de norra delarna, i syfte att skapa en ljusare och tryggare miljö för friluftslivet, samtidigt friställdes unika tallar som har en ålder på mellan 150 - 350 år. Annan påverkan av skogen är de skogsbränder som förekommit ganska frekvent. Man kan se att många tallar på hållmarken har brandljud.

Bete och slåtter

Stora delar av berget har under lång tid varit marker för bete. Lämningar av samiska härdar kan tyda på att renbete har förekommit. Marken har även brukats som betesmarker för boskapsdjur från omkringliggande bondgårdar fram till en bit in på 1900-talet.

Nedanför rasbranten på sydväxtberget har människor brukat marken för slåtter. Detta område finns utmärkt på kartor från 1600-talet. Den äng som finns på sydväxtberget idag har en typisk torrängsflora, som visar på att det är en kulturpåverkad ängsmark.

Grustäkt (Buretippet)

Den så kallade Buretippet är ursprungligen en gammal kommunal grustäkt som var i bruk till efter andra världskriget. Området användes därefter som plats för mellanlagring av gatsten, cementrör och busskurer från kommunal verksamhet.

På senare år har de ursprungliga marknivåerna återställts med jord och fyllnadsmaterial. Konstverket och landskapsgestaltningen Bure skapades år 2004.

Skytteverksamhet

Från början av 1900-talet fram till 1983 fanns en aktiv skytteverksamhet på Norra Stadsberget. Skyttevallarna låg bland annat i nära anslutning till dagens lekpark i friluftsmuseet. De stora stensatta murarna väster om Grankotten är gamla kulfång, upprättade någon gång strax efter 1919.

Förorenad mark på grund av skytteverksamheten

År 2001 genomfördes miljötekniska markundersökningar i området. Resultaten visade att delar av området hade förhöjda blyhalter och behövde saneras. Hösten 2001 genomfördes saneringsåtgärder i området, skjutvallar grävdes bort och förorenade massor skickades till en mottagningsanläggning.

I och med reservatsbildningen föreligger behov av att se över genomförda saneringsåtgärder utifrån den planerade markanvändningen och utifrån Naturvårdsverkets nya riktvärden för bly i mark. Eventuellt kan det bli aktuellt med kompletterande provtagning och saneringsåtgärder för att säkerställa att barn kan leka i området.

Skjutbaneområdet avvattnas genom ett mindre vattendrag som rinner österut genom friluftsmuseet. Sommaren 2001 togs prover på sedimenten och kraftigt förhöjda blyhalter kunde påvisas. Det är troligt att blyhalterna härstammar från den tidigare skjutbaneverksamheten. Olika åtgärdsförslag togs fram men är inte genomförda. Det behövs en riskbedömning och eventuellt förnyad provtagning för att fastställa åtgärdsbehovet. I arbetet med att ta fram förslag till saneringsåtgärder är det viktigt att beakta möjligheten att samordna saneringsarbetet med andra positiva förändringar av bäcken. För att gynna groddjur och fågelliv kan vattenspeglar och dammar skapas (men behålla bäckens naturliga karaktär i övrigt.)

Områdets bevarandevärden

Friluftsliv och rekreation

Norra Stadsberget har med sitt tätortsnära läge ett stort värde för friluftsliv och rekreation. Ett av reservatets syften är att tillgodose allmänhetens behov av rekreation och friluftsliv. Den friluftsverksamhet som bedrivs i området bedöms kunna fortsätta i samma omfattning som tidigare. Vid störningar mellan olika former av fritidsverksamhet eller risk för skador på natur och kulturvärden kan det behövas kanalisering.

Flera stigar löper genom området och erbjuder besökaren fina naturupplevelser. Det finns flera anlagda gångstigar med fast underlag som följer marklinjen väl med en bredd på 1-1,2 meter och en längd av ca 4 km. Dessutom finns ett stort antal skogsstigar och gångvägar. I anslutning till området finns Ryggkurvan, som är en belyst motionsanläggning med skidspår under vinterhalvåret.

Det finns även de som kommer för att sitta på bänkarna i området och kontempera eller bara sitta i solen och njuta av miljö eller se på utsikten vid

bergskrönet. Många kommer för att umgås, utnyttja grillplatserna och låta sina barn leka i lekparkerna.

Naturgeografiska värden

Berggrunden består huvudsakligen av sedimentgnejser. I söder finns en brant bergssida som uppkommit av en förkastningsrörelse. På bergets östra och nordöstra delar finns strandvallar, svallgrusförekomster och klapperstensfält.

Biologiska värden

Norra Stadsberget är ett skogsområde med varierande naturtyper. Höga naturvärden finns på flera platser på berget i de olika naturtyperna, främst i sydväxtberget som är löv- och florarikt. Bergets biologiska värde och gynnsamma klimat förstärks av det närbelägna havet. Sydväxtberget består av fem olika zoner; platå, hammare, bergfot, rasmak och lundvegetation. Vegetationen ser olika ut i de olika zonerna. Detta beskrivs närmare i Del 2, *Norra Stadsberget – från istid till nutid*, där det även finns en bild som åskådliggör detta.

En del av lövträden i sydväxtberget är ädellövträd, bland annat hittar vi ask på ett flertal ställen. I den nedre lundartade skogen finns många örter i fältskiktet, bland annat bergviol som lokalt kallas för sundsvallsviol. I sydväxtberget finns en artrik torräng där man hittar typiska slåtterängsarter. Bland annat finns här en rödlistad art, backruta. Nedanför torrängen finns en friskare ängsmark med en annan typ av växtlighet.

Höga naturvärden återfinns även i delar av hållmarkstallskogen. Många tallar är av hög ålder och en stor andel visar tecken på tidigare bränder. Det finns en del stående död ved medan andelen liggande död ved (låg) är mindre. Tallticka växer på ett flertal ställen i hållmarkstallskogen. Flera arter av orkidéer växer i näringsrikare skogsområden på partier högre upp på berget.

På slutningen ovanför friluftsmuseet växer den mest värdefulla granskogen. Den är örtrik med frisk till fuktig mark av naturskogskaraktär och orkidéen grönkulla växer här. Det finns en relativt hög andel stående och liggande död ved med rödlistade (hotade) vedsvampar.

Trots Norra Stadsbergets avskärmning från större sammanhängande skogsområden finns ett relativt rikt djurliv här. Bland annat har spår från lodjur upptäckts och flera fågelarter av hackspettar och rovfåglar. I ett område ovanför friluftsmuseet finns ett bestånd av huggorm. Bland groddjur finns bland annat mindre vattensalamander i tjärnen intill vandrarhemmet. Kopparödla förekommer också på berget.

För utförligare artförteckning se bilaga 2.

Kulturhistoriska värden

En mer utförlig beskrivning av de kulturhistoriska värdena finns i Del 2, *Norra Stadsberget – från istid till nutid*

På Norra Stadsberget finns forn- och kulturlämningar som berättar om den verksamhet som historiskt bedrivits på berget. Spåren efter människan är en viktig och värdefull källa till kunskap om vår historia.

Utförlig förteckning av kända lämningar finns i bilaga 1, *Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget*.

Friluftsmuseets kulturvärden består i första hand av de insamlade byggnaderna och Fornminnesföreningens föremålssamling och arkiv. Dessa återspeglar byggnadstraditioner och människoöden i Medelpad från medeltiden och fram till 1800-talet.

Det finns även byggnader som är byggda på plats, och olika spår och lämningar, som har att göra med de aktiviteter som bedrivs – eller har bedrivits – av Turistföreningen, Sundsvalls skytteförening och Medelpads Fornminnesförening (liksom den kortlivade Stadsparksföreningen). Dessa har även ett kulturhistoriskt värde och är en del av Sundsvalls historia.

På Norra Stadsberget finns även den landskapliga gestaltningen Bure, som är Sundsvalls största konstverk.

Nuvarande markanvändning

Friluftsmuseet

Från och med år 2011 ansvarar Kultur- och fritidsnämnden för verksamhet, övergripande samordning och utveckling av Norra berget (dvs friluftsmuseiområdet).

För den Kulturhistoriska verksamheten har Sundsvalls museum personal placerad på Norra berget med verksamheter inom områdena kulturhistoria, etnologi, arkeologi, hantverk och etnobiologi. En pedagog ansvarar för djurverksamheten och integrationsverksamhet. Personal finns även för områdets markskötsel (gräsklippning, röjning, städning, snöröjning, sandning, gärdesgårdsunderhåll, vedhantering, etc.). Personalen står för service - inför och efter - arrangemang och uthyrningsverksamheten liksom för trädgårds- och odlingsverksamhet. Denna verksamhet sker i samverkansform med förvaltningen för arbetsmarknad, vuxenutbildning och integration (FAVI). En byggnadsantikvarie ansvarar för att byggnadernas kulturhistoriska underhåll och utveckling tillsammans med service- och teknikförvaltningen (SoT).

I den kulturhistoriska verksamheten samarbetar Sundsvalls museum med en rad kulturhistoriska föreningar, företag, skolor och enskilda personer. Året om erbjuds programverksamhet, historievandringar, visningar, föreläsningar, etc. för allmänheten. För skolorna (förskole- till gymnasienivå) anordnas olika skolprogram. Under sommartid hålls friluftsmuseet verksamhetsöppet dagligen. Vissa byggnader och miljöer är då bemannade med sommarguider och djur i form av fjällkor, getter, får, grisar, höns och ankor finns på området. Lägerverksamhet för barn anordnas.

Landskapsgestaltningen Bure kan användas för publika arrangemang och andra typer av tillställningar.

Besöksnäringen

Ideella föreningen Norra Berget består av ett 50-tal föreningar och företag som är verksamma på berget, eller som är intresserade av att stötta verksamheten.

Föreningen har fått sitt uppdrag genom ett avtal med Sundsvalls kommun; Kultur- och fritidsförvaltningen. Föreningens uppdrag är att skapa evenemang, bistå interna eller externa aktörer vid arrangemang, driva café, hyra ut lokaler för konferenser och marknadsföra samtliga aktiviteter på Norra Berget. De största arrangemangen under året är valborgsmäsofirande, det traditionella midsommarfirandet samt den välbesökta och genuina julmarknaden. Under sommaren ordnar föreningen tillsammans med bergets övriga organisationer eller externa aktörer, teaterföreställningar, musikleik, cirkusskola och mycket mer.

Naturpedagogisk verksamhet

Norra Stadsberget används av många skolor i sin undervisning. Inte bara för undervisning inom naturkunskap. I de västra delarna av sydväxtberget finns en stig som Sundsvalls gymnasium använder sig av för att med hjälp av naturen berätta sagor för mindre grundskoleelever.

Berget har även använts i undervisningssyfte vid träffar med personer med utländsk bakgrund i de lokala naturvårdsprojekten *Naturutbildning för kommunikatörer* och *Naturlig integration*.

Tillgänglighet - gång- och cykelstråk samt vägar

Gång- och körvägar inom friluftsmuseet är av växlande bredd och standard, från enklare stigar utan framkomlighet för handikappade och barnvagnar till fyra meter breda körbara grusvägar. Det går att nå Norra Stadsberget på flera olika sätt och från olika delar av Sundsvall.

Gå eller cykla

Från Norrmalm går det en separat gång- och cykelbana längs Baldersvägen och sedan vidare längs med Gustav Adolfsvägen. Det går även att ta sig till fots upp på berget via trapporna vid Bergfotsvägen/Baldersvägen eller via Krönvägen från Baldersvägen/Norrlidsgatan och vidare upp till utsiktstornet.

Från Haga går det också att ta sig både till fots och med cykel. Det finns en separat gång- och cykelbana längs Baldersvägen och sedan vidare längs med Gaffelbyvägen.

Från Granlo når man som gående enklast området genom den gång- och cykelväg som börjar vid Rosenvägens slut, vid Håkanstå, och går hela vägen bort till Ludvigbergsvägen på Norrmalm. Från gång- och cykelvägen kan man sedan välja att följa olika stigar med olika svårighetsgrad för att ta sig högre upp på berget, till Bure eller till friluftsmuseet. Det går även att nå gång- och cykelvägen genom sidostigar från bland annat Metropol och Tonhallen/Folkets park. Med cykel är det enklast att cykla runt och komma upp på berget från Haga. Med mountainbike går det också att cykla via vägen upp mot Bure och sedan gångvägen till höger alldeles efter kraftledningen till utsiktstornet.

Det går även att ta sig till berget gående från Granlo via Lundbovägen, genom Granlo-skogen och under Granloholmsvägen. Där fortsätter man sedan längs Nejlikevägen och vidare till Bure.

Från Granloholm finns flera möjligheter att ta sig till området. Från Granloholms skola går det en gång- och cykelväg ner till Burevägen och vidare runt de norra

delarna av området, både ned till Gaffelbyvägen i öst och till Håkanstå i väster. Från denna gång- och cykelväg leder flera stigar in till området. Det går även en väg upp till Bure.

Från Granloholms centrum går även gång- och cykelvägar dels längs med Granloholmsvägen ned till Håkanstå eller genom bostadsområdet söder om Granloholmsvägen och vidare till Håkanstået.

Med kollektivtrafik

Det går att åka buss från busstationen vid Navet och direkt till Norra Berget. Två turer dagligen varje vardag är med buss, övriga turer är taxi som behöver förbeställas.

Med bil

Idag når man Friluftsmuseet på Norra Stadsberget med bil via Gustav Adolfsvägen eller Gaffelbyvägen, båda belagda med asfalt. Vid infarten till friluftsmuseet finns en parkering i grus för cirka 200 bilar. I änden av Gustav Adolfsvägen finns parkering i asfalt för cirka 60 bilar. Denna parkering fungerar också som vändplats för bussar, om än med svårigheter vid full parkering.

Bure

Bure kan man nå via de olika gångvägarna, men även bilvägen från Håkanstå via en anlagd grusväg med en sträckning på cirka 400 meter. I början av grusvägen finns en ängsliknande och öppen yta för möjlig parkering och upplagsyta. Tillfartsvägen ovan parkeringen är avstängd med en bom. Vid evenemang kan nyckel till bommen lånas. Tillfartsvägen och ytan används gemensamt av besökare till Bure, nyttjanderättshavare till anläggningarna på berget och för övrig skötsel av området.

Ledningsrätt, servitut och markupplåtelser

Inom området på fastigheten Norrmalm 1:1 upplåter kommunen mark för flera olika ändamål, både under och ovan jord. Befintliga ledningsrätter och upprättade servitut och markupplåtelser anses inte nämnvärt kunna påverka reservatets syften, utan de skyldigheter och rättigheter som också medföljer ändamålen med upplåtelseerna gäller. Däremot bör lednings-, servituts- och nyttjanderättshavare vid alla eventuella åtgärder som vidtas beakta reservatets syften och samråda med reservatets förvaltare.

Fastigheter undantagna reservatet

Inom naturreservatets område finns tre fastigheter (Norrmalm 1:25, 1:26 och 2:26) där det finns skrivna avtal mellan kommunen som markägare och en pågående verksamhet, så kallade markupplåtelser. Reservatsbestämmelserna omfattar inte dessa fastigheter. Utveckling av verksamheterna (Sundsvall Vatten AB, Gaffelbyn - Sundsvalls Vandrarhem och restaurang Grankotten) kan ske under förutsättning att de inte motverkar naturreservatets syften.

På fastigheten Norrmalm 1:25 finns en högreservoar för kommunens vattenförsörjning. Det finns ett litet servicehus på fastigheten.

Anläggningar och anordningar

I karta 6 på sidan 36 finns master, grusficka och flygstråk utritat.

Master

Två kommunikationsmaster finns uppförda på berget med tillhörande anordningar och säkerhetszoner. Masterna finns belägna centralt mitt på berget och strax sydväst om och i närhet till vandrarhemmet. Båda är avsedda att nyttjas för radiokommunikation.

Luftledning

Flera kraftledningar med luftledningar korsar området i nordväst varav en större huvudledning matas från småhusbebyggelsen i Håkanstå via utkanten av Bure mot Lasarettet.

Bergrum och jordkällare

Inom eller i nära anslutning till reservatet finns det tre befintliga bergrum och en bergtunnel där det idag bedrivs olika slag av verksamhet. Det finns även ett rum som inte nyttjas idag men som man tror kan ha nyttjats som jordkällare.

Insprängt i berget och med angöring från Universitetsallén finns ett bergrum med underjordiska ledningar.

Från Baldersvägen når man via ett påslag (fastigheten Norrmalm 1:30) ett bergrum. Ett vaktbolag både äger och bedriver verksamhet här i idag.

Sundsvalls kommun nyttjar själv ett tredje bergrum som sandsilo för kommunens vägunderhåll. Bergrummet nås från Burevägen och finns beläget inom nordöstra delen av området med angöring från två håll för möjlig utlastning av sand och för påfyllnad. Påfyllnad sker från en öppning på toppen av berget, dit man tar sig via en anlagd väg från Burevägen.

En bergtunnel (Regnbågen) sträcker sig i en två kilometer lång båge under bergsslutningen och leder fram avlopps- och dagvatten till Tivoliverket, samtidigt som det fungerar som ett utjämningsmagasin.

Inom området för friluftsmuseet i den nordvästra änden av parkeringen som finns i anslutning till utsiktstornet, ligger vad som tidigare kan ha nyttjats som jordkällare.

Flygstråk

Ett flygstråk för ambulanshelikopter finns och berör områdets nordöstliga delar. Inom detta stråk får trädhöjden inte överstiga 6 meter på grund av att flygsäkerheten måste garanteras.

Beskrivning av omgivningarna

Berget är omgivet av tät bebyggelse med bostäder, industrier, företagskomplex och ett stort sjukhusområde. I anslutning till några delar av reservatet finns områden som är planlagda som naturmark. De är betydelsefulla för reservatet ur två aspekter: den biologiska mångfalden och friluftslivet och refereras därför till som hänsynsområden. De fungerar som korridorer till större sammanhängande skogsområden, vilket gynnar djurlivet och spridning av växter. De gör det samtidigt möjligt för besökare att ansluta sig via naturupplevelse till reservatet. I kommunens översiktsplan från 2005 finns dessa områden utmärkta som särskilt viktiga kärnområden för bostadsnära rekreation.

Inom 500 m avstånd från reservatets gräns finns ett bäckravinområde utpekat som naturvårdsobjekt av länsstyrelsen. Området kopplas samman med naturreservatet via ett av hänsynsområdena i de västra delarna av berget.

I Del 2, *Norra Stadsberget – från istid till nutid*, beskrivs bergets och hänsynsområdenas olika naturtyper och värden närmare.

Ryggkurvan

I anslutning till reservatet finns på en del av Landstingets fastighet (Sjukhuset 1) ett välbesökt motionsspår med höga rekreations-, natur- och kulturvärden. I ett beslut i Landstingsstyrelsen i september 2011 ställde de sig positiva till förslaget att bilda ett naturreservat på fastigheten Norrmalm 1:1.

Exempel på utvecklingsförslag

Följande utvecklingsförslag är inte bindande i och med bildandet av naturreservatet, utan ska ses som förslag och en långsiktig ambition för att utveckla området. Ytterligare utvecklingsförslag kan tillkomma.

Ängsmark i sydvästberget

I anslutning till reservatets entré vid Ludvigsbergsvägen finns gamla betesmarker som på senare år vuxit igen. Här kan man på sikt återskapa ängsmarker av vissa ytor genom att öppna upp enligt samma bevarandemål och åtgärder som anges under skötselområde 3 för friskare ängsmark.

Nya stigar och trappor

I maj 2011 beslutade kommunfullmäktige att möjligheten till en förbindelse mellan Norra Stadsberget och Åkroken i form av en anlagd stig och trappa skulle utredas.

Nedan beskrivs förslag på tänkbara sträckningar:

1) Håkanstå – Bure – utsiktstornet

Detta förslag bygger på att befintligt stigsystem används och förstärks med en trappa och bättre skyltning. Sträckningen går från Rosenvägen vid Håkanstå till Bure för att sedan ansluta till de grusade stigarna från Bure och till utsiktstornet.

2) Tonhallen – Västhamnen – utsiktstornet

Stigen startar vid Tonhallen där ordinarie gångstig förbättras. Vid stigens början behövs en ny informationsskylt. Stigen fortsätter sedan på spång i anslutning till slätterängen där det kan finnas ytterligare informationsskyltar om ängens historia och värdefulla flora. Därefter behöver en ny stig genom granskogen dras så att den ansluter till en befintlig stig. Stigen förstärks med natursten på vissa ställen och med spänger/trappor i de fall den går över hållar. Stigen ansluter sedan till den grusade stigen från Bure till utsiktstornet.

Krönvägen

Den befintliga Krönvägen, från Baldersvägen/Norrlidsgatan till utsiktstornet, bör rustas upp och underhållas. Vintertid är detta ett stråk för gående från stan till Norra Stadsberget.

Ny gångväg inom friluftsmuseet

Gustav Adolfsvägen, från vandrarhemmet och till restaurang Grankotten, är smal och är inte anpassad för gång och cykeltrafik. Vägen bör därför kompletteras med en 400 meter lång gång- och cykelväg.

Ett Naturum

Sundsvalls kommun består av en fantastisk och varierande natur med en spännande historia som börjar i och med istiden. Ett Naturum i anslutning till ett naturreservat på Norra Stadsberget skulle kunna fungera som en portal till hela Sundsvalls natur och vår historia. Även friluftsmuseets historia skulle kunna berättas här. Ett Naturum skulle kunna bli en arena och mötesplats för både kommuninvånare, turister och föreningar och på så vis locka fler sundsvallsbor och turister till besöksmål i hela kommunen.

Sundsvalls kommun har för närvarande inte några naturvetenskapliga utställningar. Ett Naturum skulle kunna fylla upp tomrummet och vara en arena för den här typen av utställningar.

I kommunens Mål- och resursplan 2012 med plan för 2013, 2014 står det under Fritid- och kulturprocessen, uppdrag 3 Norra Berget/Kulturarvet:

För Norra Bergets del finns en pågående utredning med många goda förslag, till exempel naturreservat och ett Naturum som kan förverkligas steg för steg, allt i syfte att en gång för alla infria ambitionerna att skapa en stadspark i området.

Tillgänglighet

Norra Stadsberget besöks dagligen, året runt och under stora delar av dygnet av kommunmedborgare och besökare med olika syften och behov. Det finns idag olika sätt att ta sig till och från Norra Stadsberget; gå, cykla, åka bil, motorcykel, moped och stadsbuss.

För att utveckla de verksamheter och föreningar som är aktiva inom Friluftsmuseets område har kultur- och fritidsförvaltningen identifierat ett behov av att på sikt förbättra tillgängligheten till området. Det är inte utrett på vilket eller vilka sätt detta bör göras.

Bergbana/linbana

Kommunfullmäktige beslutade i maj 2011 att frågan om en bergbana/linbana till Norra Stadsberget ska behandlas i ett senare skede när området och verksamheterna kring Universitetsallén och Åkroken hunnit längre i sin utveckling.

En eventuell bergbana ska föregås av en fördjupad studie där hänsyn tas till bergets bevarandevärden och flera olika förslag på dragning utreds och vägs mot varandra. Det bör även framgå vilket syfte bergbanan har och vilka besökare man vill nå.

En dragning genom reservatets västra sydväxtberg är inte förenlig med reservatets syften (bergets olika naturtyper åskådliggörs på karta 4 på sidan 34). Däremot skulle det kunna vara möjligt att anlägga en bergbana längre österut utan alltför stort ingrepp på bergets naturvärden.

Utvecklingen av camping och andra boendemöjligheter

Öster om vandrarhemmet finns det möjlighet att utveckla camping eller annan övernattningsverksamhet. Ett smalt område längs med norra delen av huvudparkeringen skulle kunna vara lämplig för mindre stugor. Det finns även andra områden inom friluftsmuseet som kan vara möjliga för denna typ av verksamhet (se karta 5 på sidan 35 för avgränsning av friluftsmuseets skötselområde).

I kommunens mål- och resursplan för 2009, uppdrag 20 står det:

Utveckla Norra berget med fokus på besöksverksamhet, såväl av sundsvallsbor som av tillresande och skapa förutsättningar för framväxt av en eventuell camping och planlägg delar av Norra berget.

Plandel

Utmärkning av gränser

Reservatet ska märkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22). Det ska målas på träd i reservatet i gräns. Det ska även sättas upp stolpar med reservatsmarkering vid naturliga genomkorsningar av reservatsgränsen.

Säkerhetsrisker

Skogsmark ska ha en trädlängds avstånd till bebyggelse, för att undvika skador från fallande träd. Risker för fallande träd ska även beaktas i närheten av anlagda stigar och andra anläggningar.

Naturolyckor och andra oförutsedda händelser

Oväntade skador som uppstår i samband med naturolyckor (t.ex. ras, skred, storm eller liknande) eller andra oförutsedda händelser och som kan påverka säkerheten eller naturreservatets värden negativt, bör åtgärdas skyndsamt.

Om ny kunskap framkommer i framtiden som har en avgörande och stor betydelse för säkerheten kring reservatet, kan skötselplaner vid behov omprövas i relevanta delar. Det kan exempelvis handla om nya kunskaper om klimatförändringar, som på ett avgörande sätt påverkar säkerheten.

Brand

Om brand uppstår inom reservatet bör den bekämpas med hänsyn till det område den uppstår inom. Om brand uppstår intill byggnader eller i närhet till friluftsmuseet ska den bekämpas så fort som möjligt. Om brand uppstår inom reservatets naturområden bör släckning ske mot naturliga avgränsningar. All brandbekämpning bör ske med skonsamma metoder mot mark, vegetation och vatten.

Klimatanpassa Sundsvall har visat att risken för extremare brandriskförhållanden i naturen kan öka under kommande decennier på grund av torka. I ett av målen för Hållbar Tillväxt 2021 ingår att bygga ett tryggt och klimatsäkert samhälle i Sundsvall, varför även klimataspekter och säkerhet har beaktats i skötselplanen, framförallt i skötselområde 3A-G.

Vid en skogsbrand kan bränslet på marken (t.ex. ris, död ved m.m.) vara av betydelse för hur svår en brand kan bli. Det finns dock olika bedömningar om vilken påverkan mängden död ved har på ett brandförlopp. En skyddszon har ändå införts på 100 meter från bostadsbebyggelse där mängden död ved ska hållas låg. Även i de områden som i huvudsak är utpekade för rekreation, har målet för mängden död ved minskats. Två kärnområden för barrskogsdominerade naturtyper har pekats ut där målen till viss del kvarstår som ett led i att öka den biologiska mångfalden i detta område. Detta åskådliggörs på karta 4, på sidan 34.

En generell åtgärd för att förebygga ökad risk för skogsbrand i området vid eventuella extrema väderförhållanden, är att en högre andel lövinslag kommer att eftersträvas på berget.

Ras

Inom reservatet finns områden med frostsprängt material och fortsatt risk för ras. Det är i första hand i de brantare partierna i sydväxtberget, bland annat ovan Ludvigsbergsvägen. Alla åtgärder inom detta område ska göras med stor försiktighet och med hänsyn till den rasrisk som eventuellt kan förekomma. Stående skog mellan bebyggelse och rasbrant är en del av rasskyddet mot bebyggelse.

Skötselåtgärder i närheten av teleanläggningar/ledningar

Vid skötselåtgärder i närheten av teleanläggningar/ledningar (se karta 6, s 36) ska kabelutsättning begäras via www.ledningskollen.se.

Tillgänglighet till naturreservatet för personer med funktionshinder

Naturreservatet med dess anläggningar, byggnader och naturområden ska vara tillgängligt för personer med funktionshinder där det är möjligt och där det inte strider mot naturreservatets syften och natur- och kulturvärden.

Detta innebär bland annat att byggnader, parkeringar, toaletter, skyltar, entréer, gångvägar och stigar, utsiktsplatser och rastplatser utformas så att personer med olika funktionshinder på ett enkelt och säkert sätt kan använda sig av dessa. Många anpassningar har redan gjorts inom friluftsmuseets område.

Förvaltning och tillsyn

Sundsvalls kommun är huvudman och ansvarig för naturreservatet samt utser ansvarig förvaltare för de olika delarna i reservatet. Förvaltarna ansvarar för skötsel, underhåll av friluftsanläggningar och byggnader, mark och vegetation samt för praktisk tillsyn av informationstavlor, markeringar, parkeringar och vägar. Ansvaret har delats upp mellan stadsbyggnadskontoret och kultur- och fritidsförvaltningen för olika delar i reservatet. Detta redovisas i tabellen nedan. Ansvarig förvaltning ska likställas med ansvarig förvaltare i reservatsföreskrifterna på sidan 9.

Miljökontoret är tillsynsmyndighet och ansvarar för tillsynen när det gäller förvaltningarnas efterlevnad av reservatsbestämmelserna och ska även pröva eventuella avsteg från skötselplanen.

Indelning i skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Området har delats in i fem olika skötselområden. Bevarandemålen ska följas upp av ansvarig förvaltning och rapporteras till tillsynsmyndigheten (miljökontoret) vart tionde år med start 2013. Ansvarig förvaltning ansvarar för att åtgärder noteras och arkiveras.

De mål och åtgärder som anges för de olika områdena är tänkta att uppnås på sikt och genomföras i etapper, se avsnittet *Sammanfattning och prioritering av åtgärder* på sidan 37.

Uppdelningen av skötselområden redovisas i tabell nedan.

Skötselområden	Områdets värden	Ansvarig förvaltning
1	Anläggningar för friluftsliv	Kultur- och fritid
2	Kultur- och fornlämningar	Kultur- och fritid
3	Olika naturtyper	
3A	sydväxtberg	Stadsbyggnadskontoret
3B	hällmarkstallskog	Stadsbyggnadskontoret
3C	tallskog	Stadsbyggnadskontoret
3D	barrblandskog	Stadsbyggnadskontoret
3E	granskog	Stadsbyggnadskontoret
3F	lövskog	Stadsbyggnadskontoret
3G	ängsmark	Kultur- och fritid
4	Friluftsmuseet, Bure och utvecklingsområden	Kultur- och fritid
5	Vägar och parkeringar	Stadsbyggnadskontoret

Övergripande mål

För reservatet finns generella mål som gäller över hela området oavsett skötselområde:

- Naturreservatet ska vara tillgängligt för allmänhet, pedagogisk verksamhet och rekreativa aktiviteter.
- Besökare ska erbjudas en mångfald av upplevelser där känslan av att vandra i orörd skog nära staden snabbt kan övergå till ett besök i intressanta kulturmiljöer.
- Naturreservatet med dess anläggningar, byggnader och naturområden ska vara tillgängligt för personer med funktionshinder där det är möjligt och där det inte strider mot naturreservatets syften.
- Kultur- och fornlämningarna inom reservatets gränser ska vara skyddade samt göras synliga och tillgängliga.
- Det växtmaterial som utgör säkerhetsrisk eller förhindrar framkomligheten på stigar avsedda för friluftsliv ska tas ned och som regel lämnas kvar i området.
- All skogsmark inom reservatet ska i första hand vara en bra miljö för djur- och växtlivet samt för rekreation och friluftsliv. Inget krav på virkesproduktion för avsalu ska finnas.
- Grova äldre tallar och lövträd med prioritering av ädellövträd och hassel ska alltid bevaras för att gynna biologisk mångfald.
- Rövning av lövsly ska ske på hösten på barmark (aug-okt) med hänsyn till djurs yngelperioder och fåglars häckningssäsong.
- Skapande av död ved bör ske med så naturliga brott som möjligt.

Skötselområde 1 Anläggningar för friluftsliv

Karta 3 på sidan 33 visar alla anläggningar för friluftsliv. Skötselområde 1 omfattar hela naturreservatet.

Det är möjligt att anlägga nya stigar, trappor, eldstäder och eventuell bergbana/linbana. De ska då placeras med hänsyn till natur- och kulturvärden.

Bevarandemål

Området ska vara tillgängligt för allmänheten med tydliga entréer in i reservatet från flera vädersträck.

Vid entréerna ska det finnas skyltar med karta och information om stigar, gångvägar och serviceanläggningar.

Informationsskyltar med förklaringar om naturreservatets olika miljöer ska finnas inom respektive område.

Stigar och promenadstråk av olika svårighetsgrad ska erbjudas i varierande miljöer. Vissa delar av gångsystemet ska vara tillgängligt för funktionshindrade.

Utsiktsplatser ska vara väl utmärκτη.

Siktröjda områden ska bevaras.

Åtgärder

Befintliga anordningar och stigar ska underhållas så att de fungerar på ett tillfredsställande sätt. Följande åtgärder ska utföras kontinuerligt:

- Gångvägar och stigar ska ses över vår och höst och underhålls vid behov.
- Trappor i området ska underhållas.
- Angivna utsiktsplatser ska siktröjas vid behov med beaktande till reservatets övergripande mål.
- Informationsskyltar om reservatet och de olika områdena ska finnas intill gångvägar och stigar och bytas ut/lagas vid behov.
- Bänkar längs med stigarna ska repareras vid behov.
- Städning av området utanför Friluftsmuseet och Bure ska utföras vår och sommar eller när behovet uppstår.
- Eldstäder ska hållas efter och markeras på karta.

Skötselområde 2 Kultur- och fornlämningar

Karta och förteckning över kända forn- och kultutminnen finns i bilaga 1, *Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget*.

Bevarandemål

Grunden för skötseln av kulturlämningar och fornlämningar i Norra Stadsbergets naturreservat ska vara att lämningarna är skyddade, synliga och tillgängliga . Detta ska också gälla eventuella oupptäckta kultur - och fornlämningar.

Alla lämningar ska kunna ingå i förmedlingen av den lokala historien och vara möjliga att använda för att öka förståelsen och kunskapen om människans utnyttjande av landskapet, både lokalt och i ett globalt perspektiv.

Åtgärder

Det är viktigt att alla åtgärder som rör kulturlämningar inom området görs i samråd med Sundsvalls museum. När det gäller fornlämningar ska samråd alltid göras med Länsstyrelsen innan vårdinsatser görs eftersom dessa skyddas enligt lag (1988:950). Även här är samråd med Sundsvalls museum lämpligt.

Den grundläggande åtgärden när det gäller att skydda och tillgängliggöra kultur- och fornlämningar är att hålla dem fria från vegetation och väl synliga.

Ytterligare insatser kan skilja sig lite åt beroende på vilken lämningstyp det rör sig om. I största möjliga mån bör åtgärder genomföras manuellt helt utan tunga maskiner som kan orsaka skador på känsliga områden. Ris och skräp får aldrig lämnas kvar på en lämning efter genomförda åtgärder.

För att undvika rotsprängning och stormfällan som kan skada eller i värsta fall förstöra en lämning, bör alla träd som står i eller i direkt närhet av en lämning tas bort. Detta gäller för de allra flesta lämningar och speciellt för gravhögar, rösen, stensättningar, stenmurar och stengärdesgårdar av olika slag, fångstanläggningar, härdar, milstolpar och gränsmärken.

För husgrunder och kojlämningar gäller samma sak, men här måste man också vara aktsam på att eventuellt biologiskt kulturarv kan finnas på gamla gårdstun och torp, exempelvis trädgårdsväxter, bärande träd och buskar samt vårdträd. Dessa ska bevaras. De utgör en del av kulturmiljön och är lika viktiga som den fasta lämningarna. I de fall där det biologiska kulturarvet hotar att förstöra en lämning bör åtgärden diskuteras och motiveras noggrant. Äldre stigar och vägar mår alltid bäst av att användas, men med förnuft. Håll också dessa öppna och fria från igenväxande vegetation och gärna markerade om de är otydliga.

För att göra kulturlämningar och fornlämningar tillgängliga ska eventuella stigar och vägar till dem markeras och göras framkomliga. I de fall där detta saknas bör platsen skyltas upp så att den är lätt att hitta.

Skötselområde 3 Olika naturtyper

Skötselområde 3 är uppdelat i sju delområden utifrån naturtyp (3A-G).

Områdena finns markerade på karta 4 på sidan 34. För de barrskogsdominerade naturtyperna B, D och E finns även de två viktigaste kärnområdena utmarkerade på kartan.

Skötselområden	Områdets värden
3	Olika naturtyper
3A	sydväxtberg
3B	hällmarkstallskog
3C	tallskog
3D	barrblandskog
3E	granskog
3F	lövskog
3G	ängsmark

Skötseln för varje område är anpassad efter att bevara, skydda och utveckla just den naturtyp som är specifik för respektive område. Mål och åtgärder som anges är långsiktiga och sträcker sig över 100 års perspektiv.

3A. Sydväxtberg

Bevarandemål

För att återskapa gamla betespräglade områden görs åtgärder för att hålla nere gran i de lövdominerade områdena.

Vegetationen ska skötas med hänsyn till den unika sammansättning av arter som idag finns i sydväxtbergets olika delar (platå, hammare, bergfot, rasmark och lundvegetation).

På platån och i hammaren ska miljön vara öppen och ljus.

I bergfoten, rasmarken och i lundvegetationen ska skogen vara olikåldrig med variation i trädskiktets struktur för att skapa luckor av ljus för att gynna floran i mark och buskskiktet.

Fri utveckling efter naturligt förekommande processer är grunden för att andelen död ved ökar.

Rödlistade arter som växer inom området ska gynnas för att öka i antal.

Bevara alla lärkträd.

Åtgärder

- Friställa grova träd av ek, alm, ask, lind och lönn.
- Enstaka granar som slår upp i lövdominerade områden ska gallras bort.
- Lövuppslag ska röjas för att inte ta över, men enstaka ska lämnas för att växa till större träd. Ädellövträd och hassel prioriteras.
- All död ved från lövträd ska lämnas kvar i området, om det inte är i konflikt med floran i markskiktet, medan granar som fällts ska forslas bort.
- Inventera rödlistade arter var femte år.

3B. Hällmarkstallskog

Bevarandemål

Bevara den glesa tallskogen. De tallar som växer på höjderna ska få utvecklas till en flerskiktad kontinuitetsskog, med tallar i olika åldrar.

Naturvärden och rödlistade arter knutna till den typiska naturtypen ska få möjlighet att utvecklas.

En ska gynnas.

Mängden död ved inom kärnområdet³ ska öka upp till minst 50m³/ha på tvåtredjedelar av området där grov ved ska prioriteras. På resterande del av kärnområdet ska mängden död ved öka upp till minst 20m³/ha.

Inom övriga områden, där friluftslivet prioriteras, ska mängden död ved uppgå till minst 10m³/ha.

Åtgärder

- De granar som slår upp och växer tätt inpå tallar ska gallras bort.
- Friställ en där gran skuggar.
- Skapa stående död ved genom att t.ex. ringbarka vissa utvalda tallar.
- All död ved och bortgallrade träd lämnas i området. Fällningsmetoden av träd bör efterlikna naturliga stambrott.

3C Tallskog

Bevarandemål

Målet är att skapa skog som den såg ut på 1800-talet innan skogsindustrin började.

Äldre tallar över 200 år ska vara evighetsträd.

Löv av rönn, säl, asp, al och björk ska slå upp till en mängd av 30 %. Bärande träd är särskilt värdefulla för fågellivet.

Där lövföryngringen är obetydlig får tallen öka i mängd.

Området ska ha grandungar som skydd för småvilt och fågelliv, som bevaras fläckvis och dynamiskt på utvalda områden.

Andelen död ved bör uppgå till minst 15m³/ha.

Åtgärder

- Siktröjning får ske inom rimlig gräns till stigar.
- Ta bort de granar som vuxit över buskskiktet.
- Löv och tall gallras för att uppnå målet och få en flerskiktad struktur.

3D Barrblandskog

Bevarandemål

Fördelningen mellan gran och tall bör vara lika totalt sett, men kan variera utefter höjdgradients. Tallen växer i regel högre upp och gran i lägre partier.

Lövträdsföryngring ska gynnas och äldre lövträd ska bevaras. Andelen löv ska öka och uppgå till minst 20 %.

Mängden död ved inom kärnområdet⁴ ska öka upp till minst 50m³/ha på tvåtredjedelar av området där grov ved ska prioriteras.

^{3, 4} Se karta 4 på s. 34 för kärnområdets utbredning.

Inom övriga områden, där friluftslivet prioriteras, ska mängden död ved uppgå till minst 20m³/ha.

Åtgärder

- Reglera granens föryngring och skapa luckor för löv.
- Skapa död ved genom att t.ex. ringbarka utvalda tallar och granar, fällningsmetod av träd bör efterlikna naturliga stambrott.
- All död ved och bortgallrade träd lämnas i området.

3E Granskog

Bevarandemål

Skapa en flerskiktad naturskog och öka rödlistade arter och värden knutna till gran och naturligt förekommande lövträd.

Mängden död ved inom kärnområdet⁵ ska öka upp till minst 50m³/ha på tvåtredjedelar av området där grov ved ska prioriteras. På resterande del av kärnområdet ska mängden död ved öka upp till minst 20m³/ha.

Inom övriga områden, där friluftslivet prioriteras, ska mängden död ved uppgå till minst 15m³/ha.

Naturligt förekommande lövträd ska bevaras.

Åtgärder

- Skapa död ved genom att t.ex. ringbarka utvalda granar med en diameter över 20 cm, fällningsmetod av träd bör efterlikna naturliga stambrott.
- All död ved och bortgallrade träd lämnas i området.

3F Lövskog

Bevarandemål

Bevara och skapa livskraftig lövskog med träd i olika åldrar och med naturligt förekommande arter av lövträd där död ved ska vara ett naturligt inslag.

Tillåta processer som skapar liggande och stående död ved till en mängd av minst 20m³/ha.

Åtgärder

- Gran ska tas bort, fällningsmetoden av träd bör efterlikna naturliga stambrott.
- Uppkommande lövsly röjs och gallras vid behov för att gynna förekomsten av äldre grova träd.
- Skapa död ved genom fällning, fällningsmetoden av träd bör efterlikna naturliga stambrott.

3G Ängsmark

Inom reservatsområdet finns det två olika typer av ängsmark som kräver olika skötsel:

- Torräng: Norr om gångvägen vid Västhagen.

⁵ Se karta 4 på s. 34 för kärnområdets utbredning.

- Friskare ängsmark: Söder om gångvägen vid Västhagen, sluttningen nedanför Bure och nordvästra entrén till reservatet

Bevarandemål

Bevara och stärka naturvärdena på alla ängsmarker. De arter som gynnas av hävd ska bevaras och öka i antal.

Rödlistade arter på torrängen ska öka.

Kvävegynnade högrörter i torrängens ytterkanter ska minska.

Ängarnas kantzoner mot trädgränsen ska ha ett bryn av bärande buskar och hassel.

Friskare ängsmark ska hållas öppen. Högrörter och buskar tas bort för att få möjlighet att utvecklas till artrika ängar.

Åtgärder

- Hävd av torräng genom slåtter ska göras varje år, helst med skärande redskap, efter blomning 15 juli – 15 augusti. Ytterst viktigt att materialet tas bort efter att det fått torka på plats och fröa av sig.
- Hävd av friskare ängsmark ska göras varje år maskinellt eller med bete. Om ängen sköts maskinellt ska detta göras efter blomning 15 juli – 15 augusti. Slaget material tas bort direkt det är slaget tills att typisk ängsflora återetablerats. Efter det ska samma skötsel ske som för torrängen.
- Sluttningen nedanför Bure ska röjas och slås varje år, alternativt betas. Slaget material tas bort direkt det är slaget tills att typisk ängsflora återetablerats. Efter det ska samma skötsel ske som för torrängen om ängen inte betas.
- Ängarna ska inventeras vart femte år.

Skötselområde 4 Friluftsmuseet, Bure och utvecklingsområden

På karta 3 och 5 på sidorna 33 respektive 35 finns karta över Friluftsmuseet, Bure och de olika utvecklingsområdena.

Bevarandemål

Syftet med Friluftsmuseet, Bure och möjliga utvecklingsområden, är att bevara och utveckla funktionerna för turism, besöksnäring, friluftsmuseum och vara en del av stadsparken. Mark, skog, byggnader och andra anläggningar ska användas för dessa ändamål. Området är i sig ett kulturarv. Hänsyn till detta ska tas vid den fortsatta utvecklingen av området. Det är dock främst idéerna och målsättningarna – tolkade och formulerade i samtiden – som ska bevaras. Förändringar vad gäller markanvändning, skogliga åtgärder, byggnader och byggnadsbestånd ska därför kunna ske inom ramen för dessa målsättningar.

Friluftsmuseets byggnader ska tillsammans med omgivande markgestaltningar skapa en enhetlig men varierad miljö. Friluftsmuseet ska fungera som en visuell upplevelsemiljö i sig, men även fungera som en aktivitetsarena och mötesplats. Byggnader och miljöer ska återspegla äldre tiders byggnads-, närings- och boendetraditioner och ska därför vårdas och skötas utifrån dessa målsättningar.

Förorenad mark

Det ska säkerställas att de områden som barn vistas i, inklusive bäckområdet, uppfyller Naturvårdsverkets riktvärden för bly för känslig markanvändning.

I arbetet med att ta fram förslag till saneringsåtgärder för bäcken är det viktigt att beakta möjligheten att samordna saneringsarbetet med andra positiva förändringar av bäcken, såsom vattenspeglar och dammar samt att bibehålla bäckens naturliga karaktär.

Åtgärder

Friluftsmuseets förvaltare (enligt reservatsbeslutet) ska tillsammans med kommunens fastighetsförvaltning ajourhålla åtgärdsplaner för byggnaderna och mark som tar hänsyn till dess antikvariska värden.

- *Vid fastighetsunderhåll eller nybyggnation ska arbetet följas av antikvarisk expertis.*
- *Stor varsamhet ska råda vid förändring av kulturhistorisk bebyggelse och traditionella material och metoder ska i första hand användas.*

Friluftsmuseets förvaltare ska därutöver ansvara för att området i övrigt sköts i samklang med målsättning och att verksamheter och arrangemang på området inte skadar de kulturhistoriska värdena.

Bure, både mark och skulpturala delar, ska vårdas och skötas så att landskapsgestaltningen och den konstnärliga idén och upplevelsen bibehålls.

Förorenad mark

Genomförda saneringsåtgärder bör ses över och eventuellt kompletteras med ytterligare provtagning och åtgärder för att säkerställa att barn kan vistas i området.

De förhöjda blyhalterna i sedimenten indikerar att bäcksedimenten behöver saneras men det behövs en riskbedömning och eventuellt förnyad provtagning för att fastställa åtgärdsbehovet.

Skötselområde 5 Parkeringar och vägar

På karta 3 på sidan 33 finns alla vägar och parkeringar markerade.

Bevarandemål

Inga speciella ambitioner utifrån syftet med naturreservatet och de bevarandevärden som finns (friluftsliv och rekreation, naturgeografiska värden, naturvärden och friluftsmuseet och kulturhistoriska värden).

Befintlig placering av parkeringar och dragning av vägarna bevaras som de är idag.

Åtgärder

Fortsatt skötsel och underhåll som tidigare.

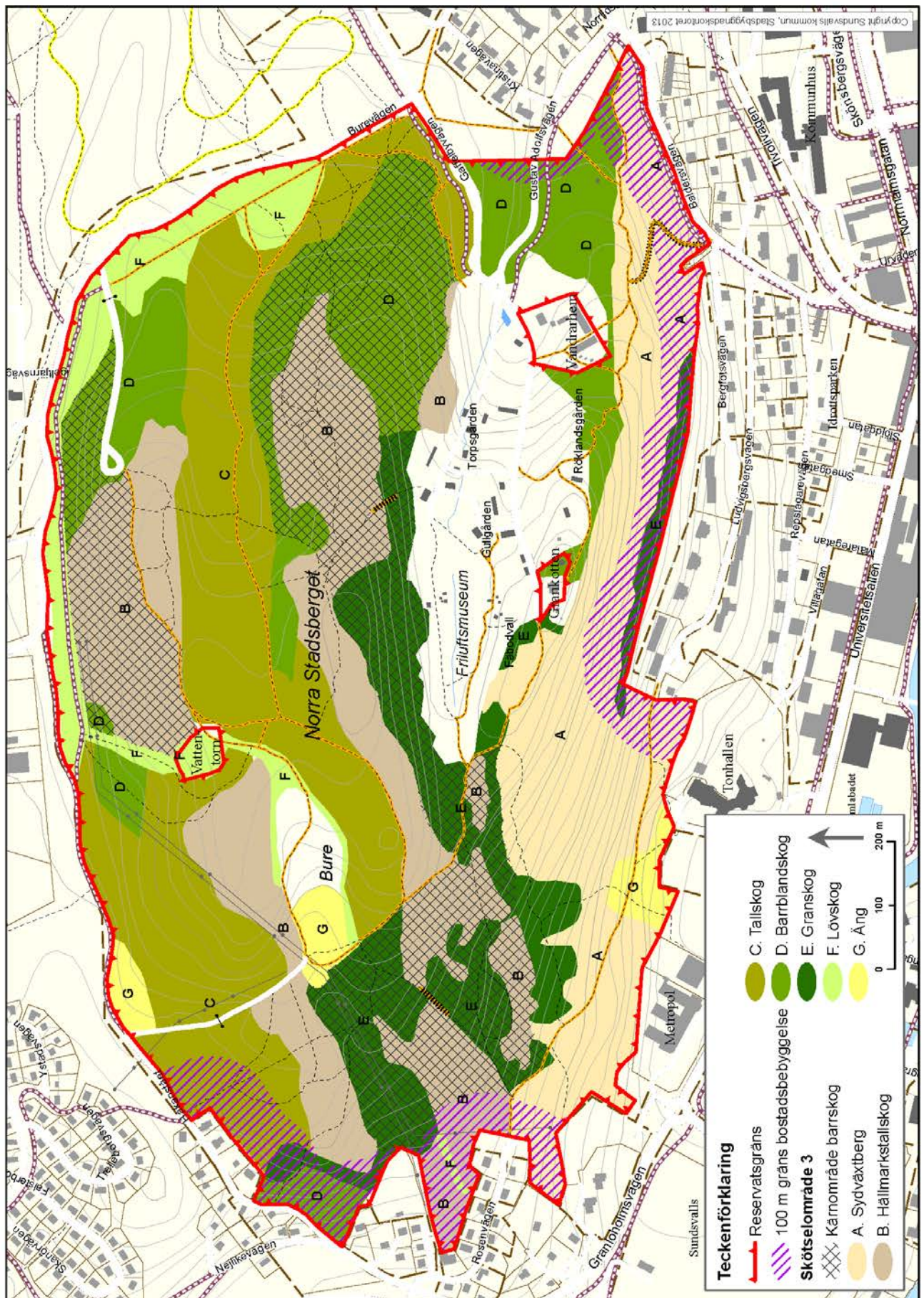
Snöröjning ska ske så att det inte uppkommer skador på känslig natur eller så att det rörliga friluftslivet hindras.

Teckenförklaring

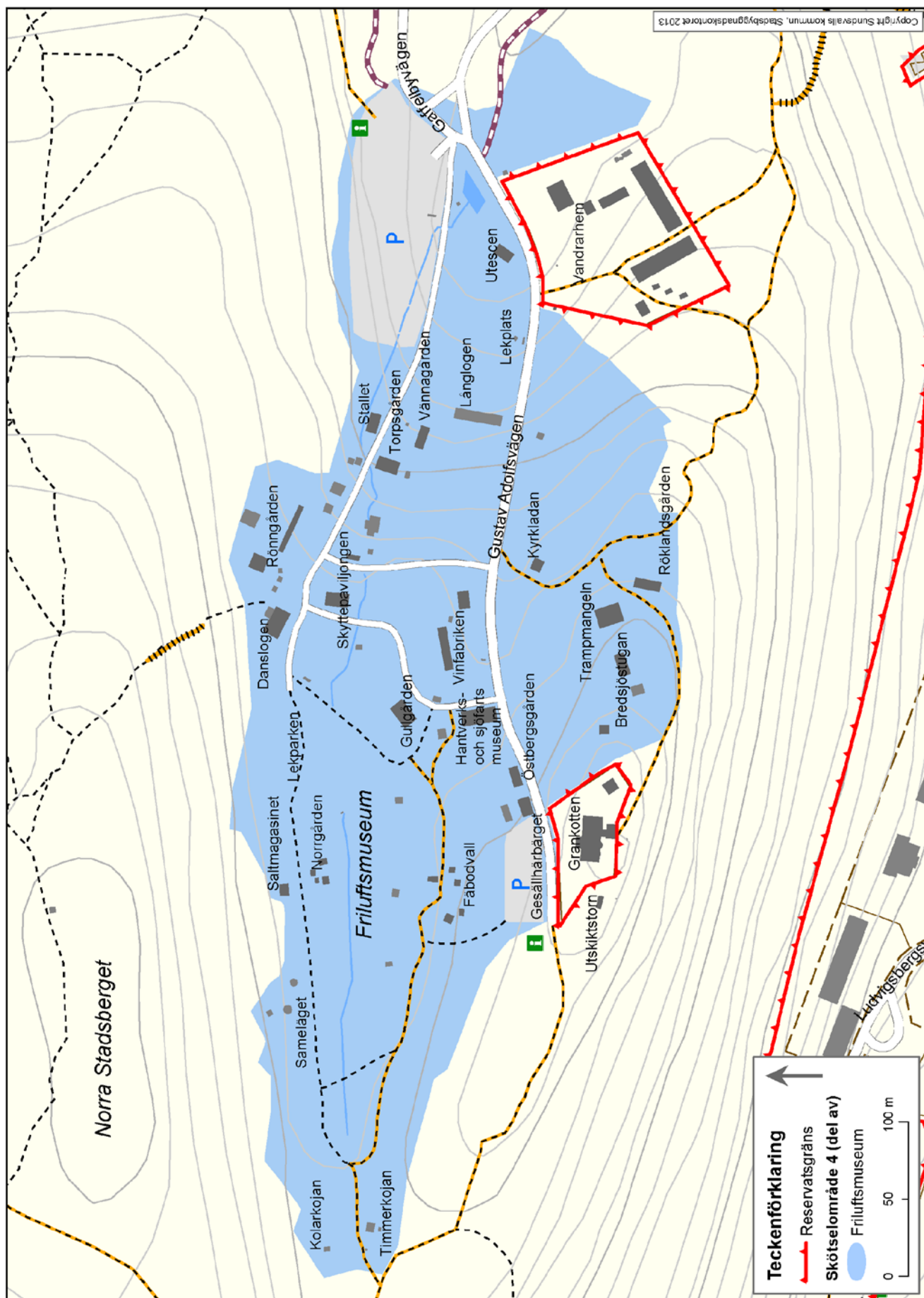
- Skötselområde 1**
 - Reservatsgräns
 - Gång- och cykelväg
 - Elljusspår
 - Gångstigar
 - Trappa
 - Mindre stigar
 - Informationsflavor
 - Utsiktsplats
- Skötselområde 4**
 - Friluftsmuseum och landskapsgestaltningen Bure
 - Utsiktstorn
- Skötselområde 5**
 - Vagnat
 - Parkering
 - Vägbom

Copyright Sundsvalls kommun, Stadsbyggnadskontoret 2013

Karta 4. Skötselområde 3

Karta 5. Skötselområde 4

Anläggningar

- 1 Inflygningsstråk för helikopter
- 2 Grusficka
- 3 Mast
- 4 Distributionsbyggnad

Tele

- Teleledning
- Teleledning osäkert läge
- VA-ledningar

0 100 200 400 m

Sundsvall

Copyright Sundsvalls kommun, Stadsbyggnadskontoret 2013

Sammanfattning och prioritering av åtgärder

I nedanstående tabell sammanfattas de planerade åtgärderna och prioriteras i kategorierna 1, 2 och 3, där 1 beskriver högsta prioritet. Engångsåtgärderna görs i samband med att naturreservatet bildas.

Område	Återkommande åtgärd	Prio	Intervall	Finansiering
1	Underhåll gångstigar, stigar	1	Kontinuerligt	Reservatsanslag
1	Städning av området	1	Kontinuerligt	Reservatsanslag
1	Underhåll av bänkar, trappa, skyltar, eldstäder och utsiktsplatser	1	Vid behov	Reservatsanslag
2	Skyltning och skötsel av kultur- och fornlämningar	1	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Friställa grova ädellövträd	2	Vid behov	Reservatsanslag
3	Öka andelen död ved	2	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Lövträdsgynnande åtgärder	2	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Gallra gran	2	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Gallra löv	2	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Siktröjning längs stig	3	Vid behov	Reservatsanslag
3	Gallra tall	3	Kontinuerligt	Reservatsanslag
3	Slåtter av torräng	1	Årligen	Reservatsanslag
3	Skötsel av de friskare ängsmarkerna (Västhagen och Bure)	1	Årligen	Reservatsanslag
4	Underhåll Friluftsmuseet och Bure	1	Kontinuerligt	Kultur och fritid eget anslag
5	Skötsel och underhåll parkeringar, vägar och gångvägar	1	Kontinuerligt	eget anslag (SBK, SoT, KoF)

Område	Engångsåtgärd	Prio	Intervall	Finansiering
1, 3	Utmärkning av reservatet	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag
1, 4	Nya informationsskyltar	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag
1	Informationsfolder	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag
1	Information om tillgänglighet i naturreservatets olika områden	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag
1	Uppmärkning, vägvisning	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag
2	Hälsokällan	1	Engångsåtgärd	Reservatsanslag

Område	Uppdrag/utredning krävs	Prio	Intervall	Finansiering
1	Ny stig i anslutning till torrängen		Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs
4	Utredning/provtagning förorenad mark inklusive sediment	1	Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs
4	Åtgärder förorenad mark inklusive sediment	1	Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs
4	Naturum		Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs
4	Ny GC-väg Gustaf Adolfsvägen		Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs
5	Bergbana/snedhiss		Engångsåtgärd	Utredning och extra anslag krävs

Finansiering

Bildandet av ett naturreservat medför ökad kostnad för till exempel skötsel, underhåll av gränsmarkeringar, information, renhållning, dokumentation och uppföljning. Det brukar vara ansvarig förvaltare, som också är huvudman, som står för kostnaderna. I det här fallet är det Sundsvall kommun som är huvudman och två olika förvaltningar (Stadsbyggnadskontoret och Kultur och fritid) som ansvarar för skötseln av olika delar inom området.

Det är inte brukligt att ange belopp för åtgärderna i skötselplanen. En del av de angivna åtgärderna kan komma att upphandlas och sådana siffror kan lätt bli inaktuella. Utredning av kostnaderna görs i stället vid planering av åtgärderna.

Källförteckning

Litteratur

Harry Sjöström och N. A. Flodén.	Medelpads Fornminnesförening 75 år, 1906 - 1981, 1981.
Lidberg R., Lindström H.	Medelpads Flora (2010)
Medelpads Fornminnesförening,	Årsberättelser 1907 – 1915.
Naturvårdsverket	Bildande och förvaltning av naturreservat, handbok 2003:3 (2003)
Program för Riksskyttetävlingen 1939 i Sundsvall.	
Red.O. Feuk och C.E. Hammarberg,	Minnesskrift till Medelpads Fornminnesförening (1931)
Rydin H. Snoeijis P., Diekman M.	Swedish plant geography – Uppsala (1999)
Sundsvalls kommun	Grönplan för Sundsvalls tätortsområde (2003)
Sundsvalls kommun	Sundsvallsbygden - En del av Europa
Sundsvalls kommun	Översiktsplan för Sundsvalls kommun 2005
Sundsvalls kommun	Skötselplan Norra berget (2004)

I arbetet har följande personer deltagit:

Asplund, Hans (Stadsbyggnadskontoret)
Backman Sjödin, Erika (Miljökontoret)
Bergmark, Mats (Medelpads Räddningstjänstförbund)
Enerud, Cecilia (Turistbyrå)
Eng Åkerlund, Elisabeth (Ideella föreningen Norra Berget)
Ersson, Tony (Stadsbyggnadskontoret)
Fahlberg, Lars (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Gillgren, Birgitta (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Gullmark, Karin (Stadsbyggnadskontoret)
Hedlund, Erik (Medelpads Räddningstjänstförbund)
Hermansson, Göran (Huggormsexpert)
Hugosson, Lena (Lantmäterikontoret)
Jakobsson, Ylva (Miljökontoret)
Jasek, Daniel (Stadsbyggnadskontoret)
Johansson, Jenny (Miljökontoret)
Johansson, Margareta (Ideella föreningen Norra Berget)
Johansson, Ove (Norra Berget orakel och f.d. stadsträdgårdsmästare)
Jonasson, Sven (Sundsvalls Geologiska Sällskap)
Lindström, Bertil (Stadsbyggnadskontoret)
Lindström, Håkan (Medelpads Botaniska Förening)
Lyman, Hans (Miljökontoret)
Nilsson, Björn (Stadsbyggnadskontoret)
Nilsson, Peter (Medelpads Ornitologiska Förening)
Nordström, Ronnie (Miljökontoret)
Nordström, Sven (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Näsman, Ulla (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Olofsson, Rut (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Olsson, Torbjörn (Landsfastigheter)
Paulsson, Helena (Miljökontoret)
Sjöström, Sofia (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Stenbäck Lönnquist, Ulrika (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Steringer, Ulf (Restaurang Grankotten)
Strömgren, Andreaz (Miljökontoret)
Sundström, Per (Gaffelbyn - Sundsvalls vandrarhem)
Tedebrand, Jan-Olof (Medelpads Botaniska Förening)
Ulfsson, Johanna (Kultur- och fritidsförvaltningen)
Uhlen, Malcolm (FAVI)
Vikner, Anneli (Stadsbyggnadskontoret)
Westerlund, Gunnar (Stadsbyggnadskontoret)
Westling Mats (Ideella föreningen Norra Berget)
Åslund, Gösta (Medelpads Botaniska Förening)
Återgård, Lars-Erik (Kultur- och fritidsförvaltningen)

Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget, Sundsvalls kommun, Västernorrlands län 2011

Sundsvalls museum
Friluftsmuseer och kulturmiljö
Rapport 2011:1

Inventering av kulturlämningar på Norra Stadsberget

Bakgrund

Området kring Norra Stadsberget i Sundsvall fornminnesinventerades sommaren 1988. I samband med inventeringen påträffades ett drygt tjugotal lämningar, som infördes i fornminnesregistret, varav åtta gavs statusen fast fornlämning (se sammanställning nedan). I området ingår även friluftsmuseet på Norra Berget, vilket grundades av Medelpads fornminnesförening (bildad 1906) år 1908. I dag förvaltas området av Sundsvalls kommun. På grund av kommunens planer på att inrätta ett naturreservat på Norra Stadsberget (den ungefärliga omfattningen framgår av kartan på s. 12) har Sundsvalls museum utfört en kompletterande inventering av forn- och kulturlämningar i området. Orsaken är att kunna bevara, sköta och följa upp statusen för olika kulturlämningar inom reservatsområdet.

Administrativa och praktiska uppgifter, samt fältarbete

Det inventerade området ligger inom Sundsvalls kommun, Västernorrlands län och omfattar ca 1,5 km² i den södra delen av kartbladet 17H4f SV (RT90). Inmätning har gjorts med hjälp av GPS (SWEREF 99 TM) och vid inprickning har Sundsvalls kommuns primärkarta (skala 1:3 000) använts. Fältarbetet har utförts av sammanlagt sex personer vid tre tillfällen (27 maj, 18 och 24 augusti 2011). Deltagit har Helena Paulsson, Miljökontoret (1 dag), Sofia Sjöström (2 dagar), Rut Olofsson (1 dag), Ulrika Stenbäck Lönnquist (1 dag), Sven Nordström (1 dag) och Mats Johansson (3 dagar), samtliga Sundsvalls museum.

Tidigare registrerade lämningar

I samband med kompletteringsinventeringen 2011 kontrollerades statusen för de tidigare registrerade lämningarna. I nedanstående genomgång listas de fornlämningsnummer som berörs, inklusive ev. iakttagelser angående status och kompletteringar för respektive lämning. För en mer ingående beskrivning av respektive fornlämningsnummer se FMIS (<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>).

RAÄ-nr.	Lämningstyp	Komplettering/statusförändring/anmärkning
8:1	Vägmärke (Milstolpe)	Postamentet är riktat i N-S.
8:2	Vägmärke (Milstolpe)	
8:3	Minnesmärke (Minnessten)	
9:1	Vägmärke (Milstolpe)	
9:2	Vägmärke (Övrig)	Vägsten
10:1	Hembygdsgård	Friluftsmuseet Norra Berget
18:1	Ristning, medeltid/historisk tid	Årtalet 1897 kan urskiljas.
32:1	Minnesmärke (Minnessten)	
32:2	Minnesmärke (Minnessten)	Inskriptionen ska vara "Gud är i naturen".
33:1	Minnesmärke (Minnessten)	
33:2	Övrigt	Postament, förmodligen från bortagen minnesten.
34:1	Ristning, medeltid/historisk tid	Texten delvis skadad
35:1	Vägmärke (Övrig)	Vägsten, nedklottrad på VSV:a sidan.
53:1	Fyndplats	Myrjärnsredskap, Fornminnesföreningens nr. 4975.
62:1	Vägmärke (Övrig)	Vägsten
63:1	Vägmärke (Övrig)	Vägsten
70:1	Övrigt	Stengärdesgård

71:1	Övrigt	Kulfång
71:2	Övrigt	Kulfång, 2,5 m br. och 2 m h., riktning NV-SÖ. Endast 71:1 finns med i FMIS, nr. finns endast med i inventeringsboken. Inprickad på inventeringskarta.
72:1	Övrigt	Rester efter skjutbana
73:1	Källa med tradition	<u>Hälsokälla, rest av</u> , 4x2 m (NV-SÖ), synliga rester efter träränna, i centrum och i den NV delen av källan växer 2 stora björkar och lövsly.
76:1	Uppgift om vårdkase	

Kommentarer

Någon närmare genomgång av RAÄ 10, d.v.s. friluftsmuseet Norra Berget har inte gjorts. Området sköts redan nu av Sundsvalls museum och kommer senare att detaljstuderas avseende status, skötsel och rester efter friluftsmuseiverksamheten under drygt 100 år.

Lämningar påträffade vid kompletterande inventering 2011

De lämningar som påträffades vid inventeringen 2011 beskrivs nedan. Förutom beskrivning av lämningarna, växtlighet, topografi, skador, orientering, koordinater och höjd över havet görs en preliminär antikvarisk bedömning av lämningarna. De har numrerats utifrån en intern löpnummerserie (NB (Norra Berget) XXXX).

NB1001:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921054/618146 (SWEREF 99 TM)

Lämningstyp/egenskapsvärde: Plats med tradition/övrig

Höjd över havet: 144 m.ö.h.

Orientering: 24 m ÖSÖ om stig

Terräng: Ö-V-sluttande avsats, beväxt med gräs och örter. Ängsmark

Beskrivning: Bure, bestående av konstverk i betong, runt, 22 m i diam., svagt ÖSÖ-sluttande. Ö om konstverket är en gräsyta 80x65 m (Ö-V), i S-SV avgränsad av en betongmur 0,85 m h. och 0,5 m bred. Övriga delar av ytan avgränsas av stenblock, 1,1x0,25 m och 0,2 m h. med trätrall ovanpå. Konstverket är skapat av konstnärerna Hans Peterson och Mats Olofgörs samt landskapsarkitekten Jonas Berglund. Namnet Bure kommer från folksagan om Fale Bure, mytisk, medelpadsk riddare under medeltiden, men platsen har ingen historisk koppling till honom. En alternativ tolkning är att namnet har med jätten Bure från de isländska sagorna att göra.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1002:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920998/618020 (SWEREF 99 TM)

Lämningstyp/egenskapsvärde: Färdväg/vägbank

Höjd över havet: 126 m.ö.h.

Orientering: S om och i anslutning till stig

Terräng: SV-sluttande moränmark. Tät blandskog

Beskrivning: Rest av äldre väg, 50 m l. och intill 4 m br. (NNÖ-SSV). Ställvis rejält överväxt.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1003

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921136/618289 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Grav- och boplatssområde/förvaringsanläggning, stensättning

Höjd över havet: 155 m.ö.h.

Orientering: Parallellt med kraftledning

Terräng: SSV-sluttande moränmark, beväxt med bärris och ljung. Barrskog

Beskrivning: Grav och boplatssområde, 80x20 m (VNV-ÖSÖ), bestående av 4 ovala stensättningar, 5-8x1-4 m och 0,6-1 m h., bestående av intill 0,6 m stora stenar, och 4 förvaringsanläggningar, ovala, 2-4x2-2,5 m och 0,6-1 m h., bestående av intill 0,4 m stora stenar (se tabell).

Skador: Samtliga lämningar är skadade av skogsbruk i sen tid samt urplockade. Enstaka stenar ligger spridda kring lämningarna.

Antikvarisk bedömning: Fast fornlämning

Tabell:

<i>Nr:</i>	<i>lämningsstyp</i>	<i>längd</i>	<i>bredd</i>	<i>höjd</i>	<i>riktning</i>	<i>GPS</i>
1	Förvaringsanläggning 41 m VNV om 1 är:	2,5 m	2 m	0,65	N-S	6921136/618289
2	Förvaringsanläggning 8 m NV om 2 är:	3,5 m	2,5 m	0,6 m	ÖNÖ-VSV	6921146/618241
3	Förvaringsanläggning Urplockad i den SV delen inom en 0,6x0,6 m stor och 0,25 m dj. yta. 3 m VSV om 3 är:	3 m	2,5 m	1 m	VNV-ÖSÖ	6921155/618232
4	Förvaringsanläggning 4 m NV om 4 är:	4 m	2 m	0,7 m	NÖ-SV	6921147/618234
5	Stensättning, oval 2 m V om 5 är:	7 m	2 m	0,65 m	ÖNÖ-VSV	6921156/618231
6	Stensättning, oval 2st 1 m stora och 0,2-0,3 m djupa gropar finns i NV resp. SÖ delen. 7 m SV om 6 är:	8 m	3 m	1 m	NV-SÖ	6921159/618224
7	Stensättning, oval 6 m VSV om 7 är:	5 m	2,5 m	0,7 m	NÖ-SV	6921150/618219
8	Stensättning, oval	7 m	4 m	0,8 m	Ö-V	6921165/618213

NB1004:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921020/618238 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Stenkrets/oval

Höjd över havet: 140 m.ö.h.

Orientering: -

Terräng: Kant av NV-sluttande moränmark, gräsbeväxt. Blandskog

Beskrivning: Stenkrets, oval, 5x3 m (Ö-V), byggd intill 2 större stenblock, 1-2 m stora, bestående av intill 0,5 m stora stenar. Vallens bredd är 0,5-0,8 m. Ev. en rest från skjutbanan.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1005:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920670/618036 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Husgrund, historisk tid, övrig

Höjd över havet: 56 m.ö.h.

Orientering: 16 m SÖ om stig.

Terräng: SSV-sluttande moränmark, mossbeväxt. Blandskog

Beskrivning: Kojlämning, bestående av kluvet stenblock, 2,5 m h. Springan är 1-1,5 m br. (NV-SÖ). I den NV delen finns ett 15-tal stenar, 0,3-0,6 m stora staplade till en höjd av 0,5 m. I SÖ finns ett större block och ett antal stenar, intill 0,8 m stora, staplade. Beväxt med mossa och örter. I kojans mitt står en 4 taniga rännar. Förmodligen getarkoja/vallkoja.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1006:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920683/618009 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Röse/Oval

Höjd över havet: 63 m.ö.h.

Orientering: 1 m NV om stig.

Terräng: S-sluttande moränmark, mossbeväxt. Blandskog

Beskrivning: Röse, ovalt, 2x3 m (NNV-SSÖ) och 0,8 m h., bestående av 0,2-0,5 m stora stenar. I den SÖ delen är en stensträng, 1x0,7 m (NV-SÖ) och intill 0,3 m h. Beväxt med mossa och örter.

Skador: Enstaka stenar utrivna i N och S delen.

Antikvarisk bedömning: Fast fornlämning

NB1007:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920633/617911 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Terrassering

Höjd över havet: 62 m.ö.h.

Orientering: 16 m SV om stig.

Terräng: Svagt SSV-sluttande, blockig moränmark, beväxt med mossa, örter, bärris och gräs. Blandskog

Beskrivning: Terrassering, 8x4 m (Ö-V) och intill 1,5 m h., delvis kallmurad och stenfylld. I mitten av den S långsidan är en mindre stenkonstruktion 1,5x 1,5 m stor och 0,4 m h. På konstruktionen ligger rester av ett bilsäte. I den S delen av grunden ligger en plank och utanför grunden i S ligger diverse bråte. Beväxt med mossa och mindre rännar och tallar. Lämningen har oklar funktion, men är ingen lämning efter bostadshus, utan förmodligen efter någon form av ekonomibyggnad eller lastbrygga. Hör förmodligen ihop med terrasseringen NB1008:1.

Skador: Något nedrasad i N. Dessutom ligger enstaka nedrasade stenar utspridda runt anläggningen.

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1008:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920661/617892 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Terrassering

Höjd över havet: 67 m.ö.h.

Orientering: 11 m SSV om stig (NV-SÖ) och 11 SSÖ om stig (NÖ-SV).

Terräng: Blockig avsats i moränmark, beväxt med ormbunkar, bärris och mossor. Blandskog
Beskrivning: Terrassering, avgränsad av en kallmur 6 m l. i NÖ-SV, 6 m l. i Ö-V och 7 m l. i ÖNÖ, 1 m br. och intill 1 m h. I den V delen är en trappa. På ytan ovanför terrasskanten ligger enstaka brädstumpar och i utkanten i Ö under några granar ligger stockar, hyvlade lister, m.m. Oklar funktion, men hör förmodligen ihop med NB1007:1.

Skador: Enstaka nedrasade stenar.

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1009:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920929/617962 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Gruvhål/Tillmakning

Höjd över havet: 115 m.ö.h.

Orientering: 15 m NNV om sittplats vid trapp längs stig upp mot Bureplatsen.

Terräng: SV-sluttande moränmark, beväxt med mossor, ljung och bärris. Barrskog.

Beskrivning: Skärpning, oval, 4,5x4 m (ÖNÖ-VSV) och intill 1,5 m dj. Högar av tillmakningsten, 0,2-0,4 m stora finns inom ett 5x2,5 m (ÖNÖ-VSV) stort område N om i anslutning till skärpningen och även inom ett 4x4 m stort område SÖ om och i anslutning till densamma. Beväxt med mossor, bärris, örter, samt mindre granar, tallar och rönnar.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1010:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920838/618131 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Gränsmärke

Höjd över havet: 128 m.ö.h.

Orientering: 30 m SV om stig.

Terräng: Svagt SV-sluttande hällmark, beväxt med lav, ljung och bärris. Blandskog.

Beskrivning: Gränsmärke, ovalt, 2x1,3 m (NV-SÖ) och 0,3 m h., bestående av 0,5-0,5 m stora stenar. Beväxt med lav.

Skador: Mycket skadad, framförallt i NV-SÖ.

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1011:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921021/618407 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Stensättning/Fyll/Oregelbunden

Höjd över havet: 168 m.ö.h.

Orientering: 1 m N om stig.

Terräng: Flack ljungbeväxt hällmark. Barrskog.

Beskrivning: Stensättning, oregelbunden, 2,5x2,3 m (N-S) och 0,35 m h., bestående av 0,3-0,4 m stora stenar. I den N delen är en mindre grop, 0,6x0,5 m (N-S) stor och 0,1 m dj. I den N och V delen finns antydning till kantkedja. Beväxt med bärris och ljung.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Fast fornlämning

NB1012:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921006/618410 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Gränsmärke

Höjd över havet: 168 m.ö.h.

Orientering: Direkt S om stig och 3 m SSV om NB1011:1.

Terräng: Flack ljungbeväxt hållmark. Barrskog.

Beskrivning: Gränsmärke, runt, 1,45 m i diam. och 0,8 m h., bestående av 0,2-0,4 m stora stenar. Omkring lämningen på ligger spridda stenar inom en 2,6 m i diam. stor yta, vilket kan tyda på att gränsmärket plockats ihop från en äldre stensättning liknande NB1011:1.

Skador: Förmodligen rest av äldre stensättning.

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1013:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920997/618370 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Stensättning/Fyllad/Rektangulär

Höjd över havet: 160 m.ö.h.

Orientering: 1 m SV om stig.

Terräng: Flack ljung- och mossbeväxt hållmark. Barrskog.

Beskrivning: Stensättning, rektangulär, 2,4x1,75 m (VNV-ÖSÖ) och intill 0,3 m h. Stenfylld, vissa stenar står på högkant. Beväxt med mossa, lav och ljung.

Skador: Utrasade stenar i SV.

Antikvarisk bedömning: Fast fornlämning

NB1014:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921014/618384 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Fångstanläggning övrig/Fågelfångstanläggning

Höjd över havet: 157 m.ö.h.

Orientering: Direkt N om stig.

Terräng: Flack ljung- och mossbeväxt hållmark. Barrskog.

Beskrivning: Fågelfångstanläggning, bestående av stenrad 12 m l. (5 m Ö-V och 7 m N-S) och intill 0,3 m h., byggd av intill 0,5 m stora stenar. Delvis övermossad och beväxt med bärris, lav, ljung och granar.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1015:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921023/618367 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Fångstanläggning övrig/Fågelfångstanläggning

Höjd över havet: 157 m.ö.h.

Orientering: 1 m N om stig och 5 m V om NB1014:1.

Terräng: Flack ljung- och mossbeväxt hållmark. Barrskog.

Beskrivning: Fågelfångstanläggning, inom ett 6,5x5 m stort område (NNV-SSÖ) finns 3 stenrader, 6,5 m l. (NNV-SSÖ), 3 m l. (NNV-SSÖ) och 5 m l. (VNV-ÖSÖ) och intill 0,3 m h. Den sistnämnda binder ihop de två övriga vid mitten av den längsta raden. Raderna består av intill 0,8 m stora stenar och är kraftigt överväxta med mossa, lav, bärris och ljung.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1016:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920994/618359 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Fångstanläggning övrig/Fågelfångstanläggning

Höjd över havet: 156 m.ö.h.

Orientering: 7 m S om stig och 16 m Ö om gångväg.

Terräng: Svagt S-sluttande ljung- och mossbeväxt hållmark. Barrskog.

Beskrivning: Fågelfångstanläggning, bestående av halvmåneformad stenrad 20 m l. (huvudriktning Ö-V) och intill 0,6 m br., byggd av intill 0,7 m stora stenar. Kraftigt överväxt med mossa, bärris, lav, ljung, tallar och granar.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1017:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6921033/618499 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Härd/Oval/Stenfylld

Höjd över havet: 159 m.ö.h.

Orientering: 5 m NÖ om stig.

Terräng: Plan hållmark på krönparti. Barrskog.

Beskrivning: Härd, oval, 1,3x1 m (NNV-SSÖ) och intill 0,2 m h. I kanten 6 synliga kantstenar, 0,1-0,4 m stora. 2 synliga stenar i mitten 0,1-0,2 m stora. Sondning visar på stenfyllning och kol. Beväxt med mossa, lav, bärris och ljung.

Skador: -

Antikvarisk bedömning: Fast fornlämning

NB1018:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920719/619166 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Förvaringsanläggning/Övrig

Höjd över havet: 98 m.ö.h.

Orientering: 17 m SSV om cykelväg.

Terräng: NÖ-sluttning av bergsknalle. Blandskog.

Beskrivning: Jordkällare, 3x2 m (NÖ-SV) och intill 1,9 m h., uthuggen ur klippside. Påmurad i ytterkant mot NÖ. Ingången i NÖ är 1 m br. och intill 1,6 m h. Kraftigt övermossad.

Skador: Överstycket till ingången är nedrasat och kring källaren ligger övermossade, nedrasade stenar och tegel. Den inre delen är fylld med bråte.

Antikvarisk bedömning: Övrig kulturhistorisk lämning

NB1019:1

Kartblad: 17H4f SV (RT90)

Koordinat: 6920483/619155 (SWEREF 99 TM)

Lämningsstyp/egenskapsvärde: Fornlämningsliknande lämning

Höjd över havet: 57 m.ö.h.

Orientering: 5 m Ö om spångad gångväg upp mot Norra Berget.

Terräng: SV-sluttande, stenig moränmark. Blandskog.

Beskrivning: Fornlämningsliknande lämning, närmast oval, 5x2,5 m (NV-SÖ) och intill 0,6 m h., bestående av övermossade stenar, tagna från en oval 4x2,5 m (NV-SÖ) stor och intill 0,3 m dj. grop direkt NÖ om lämningen. I den NÖ utkanten växer 3 lönnar. I övrigt beväxt med gräs och sly.

Skador: -

Anmärkning: Skulle kunna vara rester av en gammal rotvälta, ett antal mindre finns i närområdet. Lämningens storlek talar dock mot denna tolkning.

Antikvarisk bedömning: Bevakas

Skötselråd

Alla åtgärder, bl.a. röjning, avverkning och markingrepp i anslutning till lämningarna görs i samråd med Sundsvalls museum, för de lämningar som inte omfattas av Lag (1988:950) om kulturminnen, m.m., för vilka Länsstyrelsen ansvarar. Även för dessa kan samråd ske med Sundsvalls museum för åtgärder som inte kan anses ha skadlig inverkan på lämningarna.

Sammanfattning

Totalt fanns före kompletteringsinventeringen 22 kända lämningar i den del av området kring Norra Stadsberget som berörs av det planerade naturreservatet. Av dessa var 7 klassade som fasta fornlämningar. Lämningarna var fördelade på följande kategorier:

Lämningstyp	Antal	Anmärkning
Vägmärken	7	Framförallt milstolpar, utgör samtliga fasta Fornlämningar
Övrigt	5	Framförallt lämningar efter skjutbanan (3 st), men även stengärdesgård och postament
Minnesmärken	4	
Ristning, medeltid/historisk tid	2	
Fyndplats	1	
Hembygdsgård	1	
Källa med tradition	1	
Uppgift om Vårdkase	1	
S:a	22	

Vid inventeringen 2011 påträffades ytterligare 26 lämningar (NB1001-1019, NB 1003 består av 8 undernummer), varav 12 bedöms utgöra fasta fornlämningar. Lämningarna fördelas på följande kategorier:

Lämningstyp	Antal	Anmärkning
Stensättningar	6	Bedömda som fasta fornlämningar
Förvaringsanläggningar	5	4 bedömda som fasta fornlämningar
Fångstanläggningar	3	För fågelfångst
Gränsmärken	2	1 förmodligen omplockad stensättning
Terrasseringar	2	Svårbedömd funktion
Fornlämningsliknande lämning	1	För stor för att vara rotvälta.
Färdväg	1	
Gruvhål	1	Skärpning
Husgrund historisk tid	1	Kojlämning
Härd	1	Bedömd som fast fornlämning
Plats med tradition	1	Bureplatsen
Röse	1	Bedömd som fast fornlämning
Stenkrets	1	Svårbedömd funktion
S:a	26	

Området på ca 1,5 km² får anses vara väl genomgånget. Stora delar ligger inom friluftsmuseet Norra Berget och områden som påverkats av verksamheter av olika slag under mer än 100 år, stora delar av området är också mycket branta, blockiga och snåriga och därför olämpliga för mänsklig verksamhet under äldre tider.

Kartor och koordinater, samt fotografier

Koordinater

Koordinater på samtliga lämningar (RAÄ- och NB-nummer) redovisas nedan i både SWEREF 99TM- och RT90-format:

<u>Nummer</u>	<u>SWEREF 99 TM (N)</u>	<u>SWEREF 99 TM (E)</u>	<u>RT90 X</u>	<u>RT90 Y</u>
RAÄ8:1	6920762	618711	6921681	1577142
RAÄ 8:2	6920749	618721	6921668	1577152
RAÄ 8:3	6920777	618705	6921696	1577137
RAÄ 9:1	6920073	619044	6921708	1577476
RAÄ 9:2	6920796	619065	6921711	1577497
RAÄ 10:1	6920808	618744	6921727	1577176
RAÄ 18:1	6920641	618785	6921559	1577215
RAÄ 32:1	6920675	618571	6921596	1577001
RAÄ 32:2	6920677	618615	6921597	1577045
RAÄ 33:1	6920647	618689	6921556	1577119
RAÄ 33:2	6920659	618692	6921578	1577122
RAÄ 34:1	6920631	618735	6921550	1577165
RAÄ 35:1	6920696	618799	6921614	1577230
RAÄ 53:1	6920854	618563	6921775	1576995
RAÄ 62:1	6920753	618779	6921671	1577210
RAÄ 63:1	6920733	618964	6921649	1577395
RAÄ 70:1	6920610	618103	6921537	1576532
RAÄ 71:1	6920854	618201	6921780	1576633
RAÄ 72:1	6920866	618418	6921789	1576851
RAÄ 73:1	6920764	619202	6921677	1577633
RAÄ 76:1	6920698	618601	6921619	1577032
NB1001:1	6921054	618146	6921980	1576581
NB1002:1	6920998	618020	6921926	1576454
NB1003:1	6921136	618289	6922060	1576725
NB1003:2	6921146	618241	6922071	1576677
NB1003:3	6921155	618232	6922080	1576668
NB1003:4	6921147	618234	6922072	1576670
NB1003:5	6921156	618231	6922081	1576667
NB1003:6	6921159	618224	6922084	1576660
NB1003:7	6921150	618219	2922075	1576655
NB1003:8	6921165	618213	6922090	1576649
NB1004:1	6921020	618238	6921945	1576672
NB1005:1	6920670	618036	6921597	1576466
NB1006:1	6920683	618009	6921611	1576439
NB1007:1	6920633	617911	6921562	1576340
NB1008:1	6920661	617892	6921591	1576322
NB1009:1	6920929	617962	6921857	1576395
NB1010:1	6920838	618131	6921764	1576563

NB1011:1	6921021	618407	6921944	1576841
NB1012:1	6921006	618410	6921929	1576844
NB1013:1	6920997	618370	6921920	1576804
NB1014:1	6921014	618384	6921937	1576818
NB1015:1	6921023	618367	6921946	1576801
NB1016:1	6920994	618359	6921917	1576793
NB1017:1	6921033	618499	6921955	1576934
NB1018:1	6920719	619166	6921628	1577598
NB1019:1	6920483	619155	6921396	1577583

Fotografier

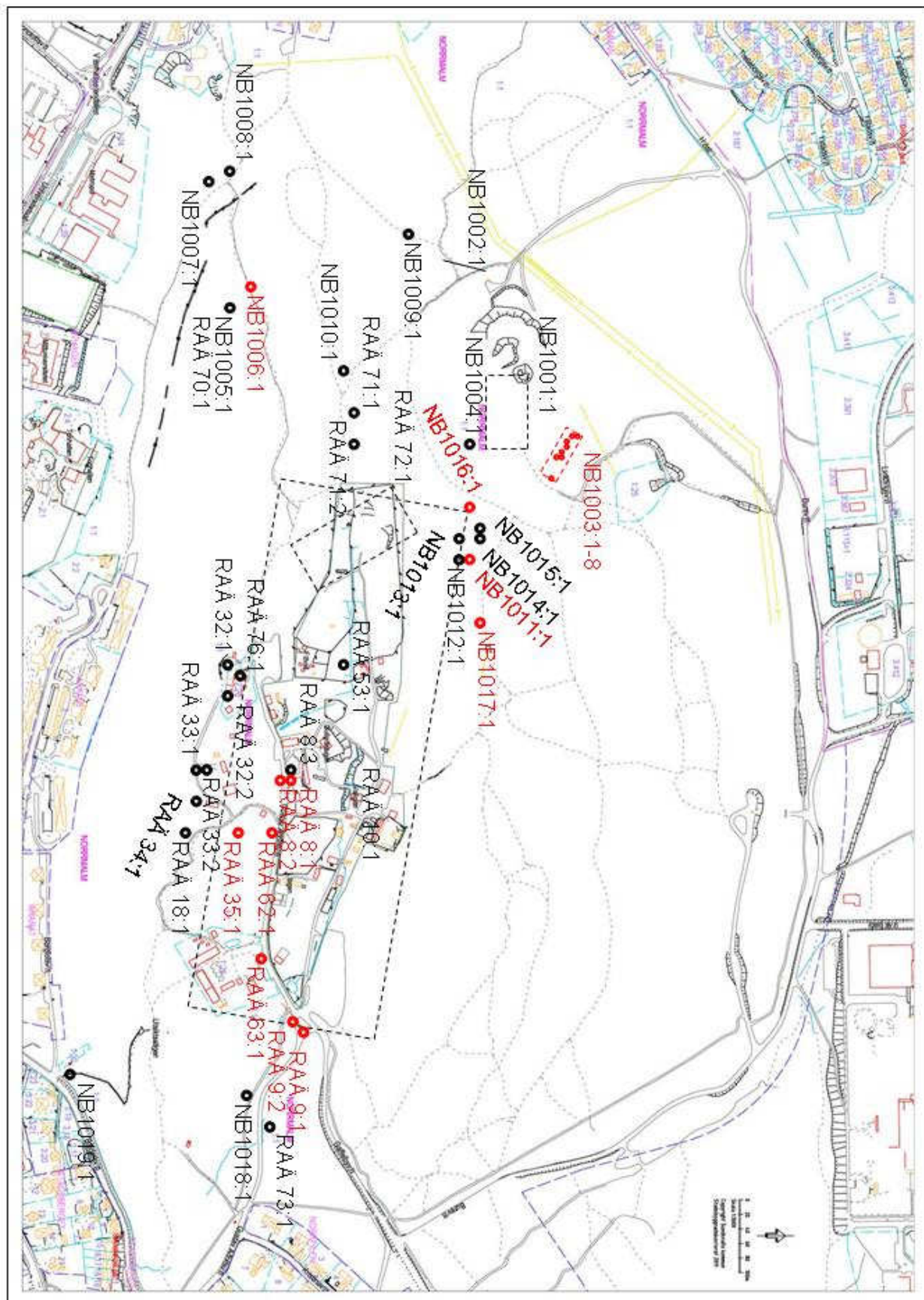
I samband med inventeringen togs 63 fotografier i dokumenteringssyfte. Nedan följer en lista. Samtliga foton är tagna av Mats Johansson 2011-08-24, utom nr. 62-63 tagna 2011-10-14. Samtliga foton förvaras på Sundsvalls museum

Fotonr:	Motiv	Fotonr:	Motiv	Fotonr:	Motiv
1	NB1001	22	NB1005	43	NB1011
2	NB1001	23	NB1005	44	NB1011
3	NB1001	24	NB1005	45	NB1012
4	NB1002	25	NB1006	46	NB1012
5	NB1002	26	NB1006	47	NB1013
6	NB1003	27	RAÄ70	48	NB1013
7	NB1003	28	RAÄ70	49	NB1014
8	NB1003	29	RAÄ70	50	NB1014
9	NB1003	30	NB1007	51	NB1015
10	NB1003	31	NB1007	52	NB1015
11	NB1003	32	NB1007	53	NB1016
12	NB1003	33	NB1007	54	NB1016
13	NB1003	34	NB1008	55	NB1017
14	NB1003	35	NB1008	56	NB1017
15	NB1003	36	NB1008	57	NB1017
16	NB1003	37	NB1009	58	NB1018
17	NB1003	38	NB1009	59	NB1018
18	NB1003	39	NB1009	60	NB1018
19	NB1003	40	NB1009	61	NB1019
20	NB1004	41	NB1010	62	NB1019
21	NB1004	42	NB1010	63	Recent härd

Kartor

Lämningarna, både RAÄ- och NB-nummer är inprickade på kommunens primärkarta, skala 1-3 000. Fasta fornlämningar är markerade med rött och övriga kulturhistoriska lämningar samt uppgift om lämningar med svart (se bilaga 1).

Bilaga 1.

Nedan följer en sammanställning av de arter som påträffats inom området eller i angränsande hänsynsytor. Hela området är inte detaljinventerat därför kan många arter vara förbisedda.

Rödlistekategorier

Försvunnen - *RE*

Akut hotad - *CR*

Starkt hotad - *EN*

Sårbar - *VU*

Missgynnad – *NT*

Kärlväxter

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Alm	<i>Ulmus glabra</i>	VU
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	VU
Backnejlika	<i>Dianthus deltoides</i>	
Backruta	<i>Thalictrum simplex</i> ssp. <i>Simplex</i>	NT
Backtimjan	<i>Thymus serpyllum</i>	
Backtrav	<i>Arabidopsis thaliana</i>	
Bergdunört	<i>Epilobium montanum</i>	
Bergglim	<i>Silene rupestris</i>	
Bergmynta	<i>Satureja vulgaris</i>	
Bergrör	<i>Calamagrostis epigeios</i>	
Bergslok	<i>Melica nutans</i>	
Bergviol/sundsvallsviol	<i>Viola collina</i>	VU
Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>	
Bindvide	<i>Salix aurita</i>	
Björkpyrola	<i>Orthilia secunda</i>	
Bladvass	<i>Phragmites australis</i>	
Blodnäva	<i>Geranium sanguineum</i>	
Blodrot	<i>Potentilla erecta</i>	
Blomsterlupin	<i>Lupinus polyphyllus</i>	
Blåbär	<i>Vaccinium myrtillus</i>	
Blårapunkel	<i>Phyteuma nigrum</i>	
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	Fridlyst
Blåsuga	<i>Ajuga pyramidalis</i>	
Blåtry	<i>Lonicera caerulea</i>	
Bockrot	<i>Pimpinella saxifraga</i>	
Bok	<i>Fagus sylvatica</i>	
Bredkavledun	<i>Typha latifolia</i>	
Brudborste	<i>Cirsium helenioides</i>	
Brunrör	<i>Calamagrostis purpurea</i>	
Brännässla	<i>Urtica dioica</i>	
Cembratall	<i>Pinus cembra</i>	
Daggros	<i>Rosa glauca</i>	
Darrgräs	<i>Briza media</i>	
Desmeknopp	<i>Adoxa moschatellina</i>	
Douglasgran	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	
Druvfläder	<i>Sambucus racemosa</i>	

Ek	<i>Quercus robur</i>	
Ekbräken	<i>Gymnocarpium dryopteris</i>	
Ekorrbär	<i>Maianthemum bifolium</i>	
En	<i>Juniperus communis</i>	
Femfingerört	<i>Potentilla argentea</i>	
Finnoxel	<i>Sorbus hybrida</i>	
Fjällnejlika	<i>Lychnis alpina/Viscaria alpina</i>	
Flaskstarr	<i>Carex rostrata Stokes</i>	
Flenört	<i>Scrophularia nodosa</i>	
Flockfibbla	<i>Hieracium umbellatum</i>	
Fyrkantig johannesört	<i>Hypericum maculatum</i>	
Gaffelbräken	<i>Asplenium septentrionale</i>	
Getrams	<i>Polygonatum odoratum</i>	
Gran	<i>Picea abies</i>	
Grenrör	<i>Calamagrostis canescens</i>	
Gråal	<i>Alnus incana</i>	
Gråbo	<i>Artemisia vulgaris</i>	
Gråfibbla	<i>Pilosella officinarum</i>	
Gråvide	<i>Salix cinerea</i>	
Gräddmåra	<i>Galium album/verum</i>	
Grönknavel	<i>Scleranthus annuus</i>	
Grönkulla	<i>Coeloglossum viride</i>	Fridlyst
Gul fetknopp	<i>Sedum acre</i>	
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	
Gulmåra	<i>Galium verum</i>	
Gulsporre	<i>Linaria vulgaris</i>	
Gökärt	<i>Lathyrus linifolius</i>	
Hagfibbla	<i>Hieracium vulgatum</i>	
Hallon	<i>Rubus idaeus</i>	
Harkål	<i>Lapsana communis</i>	
Harmynta	<i>Satureja acinos</i>	
Harsyra	<i>Oxalis acetosella</i>	
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	
Humle	<i>Humulus lupulus</i>	
Humleblomster	<i>Geum rivale</i>	
Hundkex	<i>Anthriscus sylvestris</i>	
Hundstarr	<i>Carex nigra</i>	
Hundäxing	<i>Dactylis glomerata</i>	
Häckberberis	<i>Berberis thunbergii</i>	
Häckoxbär	<i>Cotoneaster lucidus</i>	
Häckvicker	<i>Vicia sepium</i>	
Hägg	<i>Prunus padus</i>	
Häggmispel	<i>Amelanchier spicata</i>	
Hällebräken	<i>Woodsia ilvensis</i>	
Hässlebrodd	<i>Milium effusum</i>	
Hässleklocka	<i>Campanula latifolia</i>	
Jungru Marie nycklar	<i>Dactylorhiza maculata</i>	Fridlyst
Kabbleka	<i>Caltha palustris</i>	
Kirskål	<i>Aegopodium podagraria</i>	
Klibbkorsört	<i>Senecio viscosus</i>	
Klotpyrola	<i>Pyrola minor</i>	
Knytling	<i>Herniaria glabra</i>	

Kornell	<i>Cornus alba</i>	
Krusbär	<i>Ribes uva-crispa</i>	
Kruståtel	<i>Deschampsia flexuosa</i>	
Krypven	<i>Agrostis stolonifera</i>	
Kråkbär	<i>Empetrum nigrum</i>	
Kråkklöver	<i>Potentilla palustris</i>	
Kråkvicker	<i>Vicia cracca</i>	
Kungsljus	<i>Verbascum thapsus</i>	
Kvickrot	<i>Triticum repens</i>	
Kärleksört	<i>Sedum telephium</i>	
Kärrfibbla	<i>Crepis paludosa</i>	
Kärrtistel	<i>Cirsium palustre</i>	
Kärrvial	<i>Lathyrus palustris</i>	(Källa: Rolf Lidberg)
Lind	<i>Tilia cordata</i>	
Lingon	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	
Linnea	<i>Linnaea borealis</i>	
Liten fetknopp	<i>Sedum annuum</i>	
Liten kardborre	<i>Arctium minus</i>	
Ljung	<i>Calluna vulgaris</i>	
Luddhavre	<i>Helictotrichon pubescens</i>	
Lundarv	<i>Stellaria nemorum</i>	
Lundelm	<i>Elymus caninus</i>	
Lundgröe	<i>Poa nemoralis</i>	
Lundkardborre	<i>Arctium nemorosum</i>	
Lundtrav	<i>Arabis hirsuta</i>	
Lundviol	<i>Viola reichenbachiana</i>	
Lönn	<i>Acer platanoides</i>	
Lövbinda	<i>Fallopia dumetorum</i>	
Mahonia	<i>Mahonia aquifolium</i>	
Majbräken	<i>Athyrium filix-femina</i>	
Mannagräs	<i>Glyceria fluitans</i>	
Mjölkört	<i>Epilobium angustifolium</i>	
Mjölon	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	
Mossviol	<i>Viola epipsila</i> Ledeb.	
Myskmåra	<i>Galium triflorum</i>	
Måbär	<i>Ribes alpinum</i>	
Mörkt kungsljus	<i>Verbascum nigrum</i>	
Nagelört	<i>Erophila verna</i>	
Nejlikrot	<i>Geum urbanum</i>	
Nordbräken	<i>Dryopteris expansa</i>	
Nordisk stormhatt	<i>Aconitum lycoctonum</i>	
Nordlundarv	<i>Stellaria nemorum</i>	
Norrländstarr	<i>Carex aquatilis</i>	
Nyponros/köttnypon	<i>Rosa dumalis</i>	
Nysört	<i>Achillea ptarmica</i>	
Odon	<i>Vaccinium uliginosum</i>	
Ormrot	<i>Bistorta vivipara</i>	
Oxbär	<i>Cotoneaster integerrimus</i>	
Oxel	<i>Sorbus intermedia</i>	
Parklind	<i>Tilia x europaea</i>	
Piprör	<i>Calamagrostis arundinacea</i>	
Pors	<i>Myrica gale</i>	

Renfana	<i>Tanacetum vulgare</i>	
Renlosta	<i>Bromus arvensis</i>	
Revsmyrblomma	<i>Ranunculus repens</i>	
Rockentrav	<i>Arabis glabra</i>	
Ryltåg	<i>Juncus articulatus</i>	
Rågblomma		
Rödblära	<i>Silene dioica</i>	
Rödclint	<i>Centaurea jacea</i>	
Rödclöver	<i>Trifolium pratense</i>	
Rödkämpar	<i>Plantago media</i>	
Rödtoppa	<i>Odontites rubra</i>	(Källa: Neuman)
Rödven	<i>Agrostis capillaris</i>	
Rödvide	<i>Salix purpurea</i>	
Röllika	<i>Achillea millefolium</i>	
Rönn	<i>Sorbus aucuparia</i>	
Rörflen	<i>Phalaris arundinacea</i>	
Sammetsdaggekåpa	<i>Alchemilla glaucescens</i>	
Sandnär	<i>Arenaria serpyllifolia</i>	
Sandviol	<i>Viola rupestris</i>	NT
Sibirisk björnlök	<i>Heracleum sphondylium ssp. sibiricum</i>	
Skelört	<i>Chelidonium majus</i>	
Skogsbräken	<i>Dryopteris carthusiana</i>	
Skogsfräken	<i>Equisetum sylvaticum</i>	
Skogsolvan	<i>Viburnum opulus</i>	
Skogsnär	<i>Moehringia trinervia</i>	
Skogsnattviol	<i>Platanthera bifolia ssp. latiflora</i>	Fridlyst
Skogsnycklar	<i>Dactylorhiza maculata ssp. fuchsii</i>	Fridlyst
Skogsnäva	<i>Geranium sylvaticum</i>	
Skogssallad	<i>Mycelis muralis</i>	
Skogssäv	<i>Scirpus silvaticus</i>	
Skogstry	<i>Lonicera xylosteum</i>	
Skogsvicker	<i>Vicia sylvatica</i>	
Skogsvinbär	<i>Ribes spicatum</i>	
Skogsviol	<i>Viola riviniana</i>	
Skuggviol	<i>Viola selkirkii</i>	NT
Skärmtry	<i>Lonicera involucreta</i>	
Slätterfibbla	<i>Hypochoeris maculata</i>	
Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	
Smånunneört	<i>Corydalis intermedia</i>	
Smörblomma	<i>Ranunculus acris</i>	
Smörbollar	<i>Trollius europaeus</i>	
Snårstarr	<i>Carex muricata</i>	
Solvända	<i>Helianthemum nummularium</i>	
Spenört	<i>Laserpitium latifolium</i>	
Springkorn	<i>Impatiens noli-tangere</i>	
Stenbär	<i>Rubus saxatilis</i>	
Stensöta	<i>Polypodium vulgare</i>	
Stinknäva	<i>Geranium robertianum</i>	
Stinksyska	<i>Stachys sylvatica</i>	
Stor blålocka	<i>Campanula persicifolia</i>	
Stormåra	<i>Galium album</i>	
Strutbräken	<i>Matteuccia struthiopteris</i>	

Svartbräken	<i>Asplenium trichomanes</i>	
Svartvide	<i>Salix myrsinifolia</i> Salisb.	
Sälg	<i>Salix caprea</i>	
Tall	<i>Pinus sylvestris</i>	
Tandrot	<i>Cardamine bulbifera</i>	
Tibast	<i>Daphne mezereum</i>	
Tjärblomster	<i>Lychnis viscaria/Viscaria vulgaris</i>	
Topplösa	<i>Lysimachia thyrsiflora</i>	
Trolldruva	<i>Actaea spicata</i>	
Trådstarr	<i>Carex lasiocarpa</i> Ehrh.	
Träjon	<i>Dryopteris filix-mas</i>	
Tulkört	<i>Vincetoxicum hirundinaria</i>	
Tuvtåtel	<i>Deschampsia cespitosa</i>	
Tysklönn	<i>Acer pseudoplatanus</i>	
Ullkardborre	<i>Arctium tomentosum</i>	
Vanlig berberis	<i>Berberis vulgaris</i>	
Vattenmåra	<i>Galium palustre</i>	
Vispstarr	<i>Carex digitata</i>	
Vit fetknopp	<i>Sedum album</i>	
Vitoxel	<i>Sorbus aria</i>	
Vitplister	<i>Lamium album</i>	
Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>	
Vresros	<i>Rosa rugosa</i>	
Vårfryle	<i>Luzula pilosa</i>	
Vårförgätmigej	<i>Myosotis stricta</i>	
Vårtbjörk	<i>Betula pendula</i>	
Vårveronica	<i>Veronica verna</i>	
Vårärt	<i>Lathyrus vernus</i>	
Våtarv	<i>Stellaria media</i>	
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>	
Åkerbär	<i>Rubus arcticus</i>	
Åkerfräken	<i>Equisetum arvense</i>	
Åkertistel	<i>Cirsium arvense</i>	
Åkervädd	<i>Knautia arvensis</i>	
Äkta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	
Älgört	<i>Filipendula ulmaria</i>	
Ängsfräken	<i>Equisetum pratense</i>	
Ängshavre	<i>Helictotrichon pratense</i>	I närområde
Ängshavrerot	<i>Tragopogon pratensis</i>	
Ängskovall	<i>Melampyrum pratense</i>	
Ängssvingel	<i>Festuca pratensis</i>	
Ängsviol	<i>Viola canina</i>	
Ärenpris	<i>Veronica officinalis</i>	
Örnbräken	<i>Pteridium aquilinum</i>	

Svampar

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Alticka	<i>Ininotus radiatus</i>	
Aprikosspindling	<i>Cortinarius armeniacus</i>	
Bitter riddarmusseron	<i>Tricholoma aestuans</i>	
Björksopp	<i>Leccinum scabrum</i>	

Blackticka	<i>Junghuhnia collabens</i>	VU
Doftskinn	<i>Cystostereum murrayi</i>	NT
Dropptaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>	
Dropprattskivling	<i>Lepista gilva</i>	
Eldticka	<i>Phellinus igniarius</i>	
Fårticka	<i>Albatrellus ovinus</i>	
Gallmusseron	<i>Tricholoma virgatum</i>	
Gallsopp	<i>Tylopilus felleus</i>	
Granticka	<i>Phellinus chrysoloma</i>	NT
Granvaxskivling	<i>Hygrophorus piceae</i>	
Hedspindling	<i>Cortinarius mucosus</i>	
Kantarell	<i>Cantharellus cibarius</i>	
Karljohan	<i>Boletus edulis</i>	
Klibbticka	<i>Fomitopsis pinicola</i>	
Klumpfotad trattskivling	<i>Clitocybe clavipes</i>	
Knölticka	<i>Antrodia serialis</i>	
Lackkremla	<i>Russula rhodopoda</i>	
Liten klubbsvamp	<i>Clavariadelphus ligula</i>	
Luktmusseron	<i>Tricholoma inamoenum</i>	
Mörk nagelskivling	<i>Rhodocollybia butyracea</i>	
Ockraspindling	<i>Cortinarius ochrophyllus</i>	
Orange taggsvamp	<i>Hydnellum aurantiacum</i>	NT
Pepparriska	<i>Lactarius rufus</i>	
Rimskivling	<i>Rozites caperatus (Cortinarius caperatus)</i>	
Rodnande flugsvamp	<i>Amanita rubescens</i>	
Röd flugsvamp	<i>Amanita muscaria</i>	
Rödbrun stensopp	<i>Boletus pinophilus</i>	
Rödgul taggsvamp	<i>Hydnum rufescens</i>	
Rödskivig kanelspindling	<i>Cortinarius semisanguineus</i>	
Sandsopp	<i>Suillus variegatus</i>	
Scharlakansröd vårskål	<i>Sarcoscypha austriaca</i>	Signalart
Sillkremla	<i>Russula xerampelina</i>	
Skogsriska	<i>Lactarius trivialis</i>	
Skäggriska	<i>Lactarius torminosus</i>	
Storkremla	<i>Russula paludosa</i>	
Svart taggsvamp	<i>Phellodon niger</i>	NT
Svartfotad pluggskivling	<i>Paxillus atrotomentosus</i>	
Svedkremla	<i>Russula acrifolia</i>	
Sälgticka	<i>Phellinus conchatus</i>	
Tagelfotad broskskivling	<i>Gymnopus androsaceus</i>	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT
Tegelkremla	<i>Russula decolorans</i>	
Tegelsopp	<i>Leccinum versipelle</i>	
Trattaggsvamp	<i>Phellodon tomentosus</i>	
Trattkantarell	<i>Cantharellus tubaeformis</i>	
Umbraspsindling	<i>Cortinarius brunneus</i>	
Vargmjölk	<i>Lycogala epidendron</i>	
Vedmussling	<i>Gleophyllum sepiarium</i>	
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	Signalart
Vildapel	<i>Malus sylvestris</i>	

Violticka	<i>Trichaptum abietinum</i>	
Örsopp	<i>Suillus bovinus</i>	

Lavar

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Blåslav	<i>Hypogymnia physodes</i>	
Färglav	<i>Parmelia saxatilis</i>	
Garnlav	<i>Alectoria sarmentosa</i>	
Grå renlav	<i>Cladonia rangiferina</i>	
Gulvit renlav	<i>Cladonia arbuscula</i>	
Fönsterlav	<i>Cladonia stellaris</i>	
Islandslav	<i>Cetraria islandica</i>	
Manlav	<i>Bryoria fuscescens</i>	
Nästlav	<i>Bryoria furcellata</i>	
Näverlav	<i>Platismatia glauca</i>	
Skrynkellav	<i>Parmelia sulcata</i>	
Stadskantlav	<i>Lecanora conizaeoides</i>	
Torsklav	<i>Peltigera aphthosa</i>	
Trädgrönelav	<i>Scoliciosporum chlorococcum</i>	
Vanlig skägglav	<i>Usnea filipendula</i>	
Violettgrå tagellav	<i>Bryoria nadvornikiana</i>	NT

Mossor

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Granvitmossa	<i>Sphagnum girgensohnii</i>	
Husmossa	<i>Hylocomium splendens</i>	
Kammossa	<i>Ptilium crista-castrensis</i>	
Kvastmossa	<i>Dicranum Scoparium</i>	
Purpurvitmossa	<i>Sphagnum warnstorffii</i>	
Rosmossa	<i>Rhodobryum roseum</i>	
Vanlig björnmossa	<i>Polytrichum commune</i>	
Väggmossa	<i>Pleurozium schreberi</i>	

Fåglar

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Bergfink	<i>Fringilla montifringilla</i>	
Berguv	<i>Bubo bubo</i>	NT(fågeldirektivet)
Björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	
Blåmes	<i>Parus caeruleus</i>	
Bofink	<i>Fringilla coelebs</i>	
Bändelkorsnäbb	<i>Loxia leucoptera</i>	
Domherre	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	
Dubbeltrast	<i>Turdus viscivorus</i>	
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	(fågeldirektivet)
Fiskmås	<i>Larus canus</i>	
Fjälluggla	<i>Bubo scandiacus</i>	(fågeldirektivet)
Fjällvråk	<i>Buteo lagopus</i>	
Gransångare	<i>Phylloscopus collybita</i>	

Grå flugsnappare	<i>Muscicapa striata</i>	
Grågås	<i>Anser anser</i>	
Gråsiska	<i>Carduelis flammea</i>	
Gråsparv	<i>Passer domesticus</i>	
Gråspett	<i>Picus canus</i>	(fågeldirektivet)
Gräsand	<i>Anas platyrhynchos</i>	
Grönfink	<i>Chloris chloris</i>	
Grönsiska	<i>Carduelis spinus</i>	
Grönsångare	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	
Gulsparv	<i>Emberiza citrinella</i>	
Gök	<i>Cuculus canorus</i>	
Göktyta	<i>Jynx torquilla</i>	NT
Hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	
Järnsparv	<i>Prunella modularis</i>	
Järpe	<i>Tetrastes bonasia</i>	(fågeldirektivet)
Kaja	<i>Corvus monedula</i>	
Kanadagås	<i>Branta canadensis</i>	
Kattuggla	<i>Strix aluco</i>	
Koltrast	<i>Turdus merula</i>	
Korp	<i>Corvus corax</i>	
Kråka	<i>Corvus corone</i>	
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	
Lappmes	<i>Parus cinctus</i>	
Lärkfalk	<i>Falco subbuteo</i>	
Lövsångare	<i>Phylloscopus trochilus</i>	
Mindre flugsnappare	<i>Ficedula parva</i>	NT
Mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	NT
Mindre korsnäbb	<i>Loxia curvirostra</i>	
Morkulla	<i>Scolopax rusticola</i>	
Nötkråka	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	NT
Nötskrika	<i>Garrulus glandarius</i>	
Nötväcka	<i>Sitta europaea</i>	
Ormvråk	<i>Buteo buteo</i>	
Pilfink	<i>Passer montanus</i>	
Ringduva	<i>Columba palumbus</i>	
Rödhake	<i>Erithacus rubecula</i>	
Rödstjört	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	
Rödvingetrast	<i>Turdus iliacus</i>)	
Sidensvans	<i>Bombycilla garrulus</i>	
Skata	<i>Pica pica</i>	
Skrattmås	<i>Larus ridibundus</i>	
Sparvhök	<i>Accipiter nisus</i>	
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	
Större hackspett	<i>Dendrocopos major</i>	
Svarthätta	<i>Sylvia atricapilla</i>	
Svartmes	<i>Periparus ater</i>	
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	
Sädesärla	<i>Motacilla alba</i>	
Talgoxe	<i>Parus major</i>	
Tallbit	<i>Pinicola enucleator</i>	
Talltita	<i>Parus montanus</i>	
Taltrast	<i>Turdus philomelos</i>	

Tofsmes	<i>Parus cristatus</i>	
Trädgårdssångare	<i>Sylvia borin</i>	
Trädkrypare	<i>Certhia familiaris</i>	
Trädpiplärka	<i>Anthus trivialis</i>	
Ängspiplärka	<i>Anthus pratensis</i>	
Ärtsångare	<i>Sylvia curruca</i>	

Däggdjur

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Näbbmus	<i>Sorex araneus</i>	
Gråsiding	<i>Clethrionomys rufocanus</i>	
Hermelin	<i>Mustela erminea</i>	
Räv	<i>Vulpes vulpes</i>	
Grävling	<i>Meles meles</i>	
Skoghare	<i>Lepus timidus</i>	
Rådjur	<i>Capreolus capreolus</i>	
Lodjur	<i>Lynx lynx</i>	
Ekorre	<i>Sciurus vulgaris</i>	

Kräl- och groddjur

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Padda	<i>Bufo bufo</i>	Fridlyst
Vanlig groda	<i>Rana temporaria</i>	Fridlyst
Mindre vattensalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	Fridlyst
Åkergroda	<i>Rana arvalis</i>	Fridlyst
Huggorm	<i>Vipera berus</i>	Fridlyst
Kopparödla	<i>Anguis fragilis</i>	Fridlyst
Skogsödla	<i>Zootoca vivipara</i>	Fridlyst

Insekter

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/Fridlyst
Guldvinge sp	<i>Lycaena</i>	
Nässelfjäril	<i>Aglais urticae</i>	
Påfågelöga	<i>Inachis io</i>	
Citronfjäril	<i>Gonepteryx rhamni</i>	
Skogstordyvel	<i>Geotrupes stercorosus</i>	
Sorgmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>	
Röd skogsmyra	<i>Formica rufa</i>	
Ängsblåvinge	<i>Polyommatus semiargus</i>	
Amiralfjäril	<i>Vanessa atalanta</i>	

Tillstånd för aktiviteter/åtgärder/verksamheter inom Norra Stadsbergets naturreservat

Varför behövs tillstånd?

Föreskrifterna är framtagna för att skydda de bevarandevärden som finns på berget, dvs. ett friluftsb- och rekreationsområde av hög klass, de naturgeografiska spår som finns efter senaste inlandsisen, bergets olika naturtyper samt själva Friluftsmuseet och dess verksamhet. Föreskrifterna är även till för att undvika konflikter mellan olika aktiviteter och verksamheter. Ett tillstånd gör att ansvarig förvaltare av området kan ha en dialog med den sökanden för att hitta bästa möjliga plats och tid för aktiviteten/åtgärden.

Som huvudregel gäller att tillstånd till verksamhet eller åtgärd endast ska ges om den sökanden kan intyga att han/hon avser att iaktta de krav som följer av miljöbalkens allmänna hänsynsregler och de eventuella begränsningar och försiktighetsmått som i övrigt kan krävas för att syftet med reservatet skall uppnås. Vad detta innebär konkret i varje enskilt fall anges i de villkor som meddelas i samband med tillståndsbeslutet.

När behövs tillstånd?

I reservatsbeslutet för Norra Stadsberget anges specifika föreskrifter för vad som gäller i just detta reservat, anpassade utifrån det behov som finns. Där anges också vilka åtgärder och aktiviteter som det krävs tillstånd för.

Exempel på när tillstånd behövs är bland annat för att anordna organiserade arrangemang, evenemang och tävlingar inom Friluftsmuseets område. Detta gäller alla typer av aktiviteter oavsett storlek, t.ex. skolors friluftsdagar, löptävlingar som passerar genom området. Det gäller däremot inte privata sammankomster som exempelvis picknick med familjen, föräldragrupper med barn som besöker lekplatsen eller motionärer. Då gäller allemansrättens rättigheter och skyldigheter, liksom sunt förnuft. Utanför Friluftsmuseets område krävs tillstånd för arrangemang, evenemang och tävlingar med mer än 100 personer.

Hur ansöker man om tillstånd?

Ansvar för tillståndsansökan är uppdelat på två kommunala förvaltningar, Kultur- och fritidsförvaltningen och Stadsbyggnadskontoret. Uppdelningen har gjorts utifrån respektive förvaltnings ansvarsområden. Kultur- och fritidsförvaltningen ansvarar för Friluftsmuseet och verksamheterna uppe på berget, Stadsbyggnadskontoret ansvarar för skötseln av rekreations- och naturområdet. Tillstånd ska sökas hos den förvaltning som är mest berörd av åtgärden/aktiviteten.

1. Aktiviteter inom i huvudsak Friluftsmuseets område

Tillstånd för aktiviteter i detta område söks hos kultur- och fritidsförvaltningen, Sundsvalls museum och ansvarig för friluftsmuseer och kulturmiljö.

2. Aktiviteter i området utanför Friluftsmuseet

Tillstånd för aktiviteter i området utanför museet, söks hos stadsbyggnadskontoret, mark- och exploateringsavdelningen och ansvarig för de kommunala naturreservaten.

Hur ska ansökan se ut?

Ansökan om tillstånd kan se olika ut beroende på vilken typ av åtgärd/aktivitet som avses, antal besökare och lokalisering. Som grundregel ska ansökan vara skriftlig (e-post går bra) och vid behov åtföljd av en karta. Det går även att söka tillstånd vid ett och samma tillfälle för flera återkommande aktiviteter och/eller kontinuerlig verksamhet. I vissa specifika fall (om reservatets bevarandevärden riskerar att påverkas negativt) kan sökanden även behöva bifoga en miljökonsekvensbeskrivning till ansökan.

Ansvarig förvaltning kommer vid behov att hjälpa till och vägleda sökanden i fråga om vilka uppgifter som krävs.

Hur går tillståndsförfarandet till?

När ansökan kommit in till rätt handläggare kontrolleras om:

- ✓ Åtgärden/aktiviteten berör flera olika lagstiftningar.
- ✓ Ansökan behöver kompletteras med miljökonsekvensbeskrivning.
- ✓ Åtgärden/aktiviteten påverkar syftet med reservatet på ett oacceptabelt sätt
- ✓ Tillsynsmyndigheten (miljökontoret) och eventuellt andra berörda behöver remitteras för synpunkter.

Därefter görs en avvägning mellan inkomna synpunkter och beslut fattas. Beslutet meddelas sedan den sökanden tillsammans med information om hur beslutet kan överklagas. Beslutet kan gälla för en begränsad tid eller fortlöpande samt kan förenas med villkor.

Dispens

Dispens är ett undantag från ett förbud. För att dispens ska kunna meddelas måste det finnas särskilda skäl, vilket det inte behöver göra för att ett tillstånd ska kunna ges. Dispens från ett förbud eller andra föreskrifter för bl.a. reservatet får endast ges om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.

När ett förbud meddelas i reservatsföreskrifterna ska utgångspunkten vara att åtgärderna eller verksamheterna inte är tillåtna. Dispens ska därför endast meddelas i undantagsfall och får inte innebära att syftet med reservatet sätts åt sidan.

Överklagning av beslut

En dispens- eller tillståndsansökan ska avslås med ett beslut som den sökande har möjlighet att överklaga. Besvärshänvisning ska medfölja. Det är länsstyrelsen som prövar överklagan. Det är endast den som är direkt berörd av beslutet som kan överklaga.

Så här går överklagan till:

- 1) Den berörde skickar ett brev till den kommun/nämnd som har fattat beslutet och meddelar att man vill överklaga beslutet.
- 2) Kommunen kontrollerar först att det har kommit in i rätt tid, och i så fall skickas det vidare till Länsstyrelsen tillsammans med övriga handlingar.
- 3) Länsstyrelsen fattar sedan ett beslut. Om den som överklagat fortfarande är missnöjd med beslutet, kan även detta beslut i de allra flesta fall överklagas.

Avgifter

Kommunen kan ta ut avgifter för sin prövning av tillstånds- och dispensansökningar i enlighet med den taxa som kommunfullmäktige fastställt.